

באספקלריית השעה

מאת ראש המכון הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

בתוכן

באספקלריית השעה - אני ד' רופאך
 מאת ראש המכון
 הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

ורפא ירפא - דילמות רפואיות בעידן המודרני
 מאת הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל

על סדר היום - סערה בבקבוק יין
 סערת מפעל 'פניציה'
 בתיעוד, תמונות, מסמכים וקטעי עיתונות

מבעד לאספקלריה
 מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו

על משמר ההלכה
 תנורי אפיה משולבים - דו תאיים

באספקלריה של תורה
 מאוצרותיו של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל
 רשימת מיחמים, תרמוסים חשמליים,
 קומקומים ופלטות חשמליות, באישור המכון
 מעודכן לחודש אייר תשע"ט

אני ד' רופאך

על חודש אייר הבא עלינו לטובה רמזו דורשי רשומות (עי' חי' 'חתם-סופר', שבת קמז:). כי הוא ראשי-תיבות של "אני השם רופאך", להורות ולרמז שחודש זה הוא חודש מסוגל לרפואה¹.

עוד מובא ('בני-יששכר', אייר, מ"א אות ה) כי 'אייר' בגימטריה 'ארך', שהוא לשון ארוכה ורפואה.

מקור לכך נמצא כבר בדברי חז"ל (שבת שם): "דאמר שמואל כולהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא מעלו (- כל משקי הרפואות מועילים במיוחד בין פסח לעצרת)."

בדומה לזה אמרו חז"ל (שם קי:): "זיתום המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא (-

שליש שעורים, שליש כרכום ושליש מלח)... ושתי להו בין דיבחא לעצרתא (- ושותה משקה זה בין פסח לעצרת), דקמיט מרפי ליה

1. והוסיף שם עוד, כי ר"ת הללו הם בכתובת שם חודש 'איר' ביו"ד אחת, ואילו כשהוא נכתב בב' יודין 'אייר' יש לרמזו זאת בפסוק (תהלים ו, יא): "יבושו ויבהלו מאד כל אויבי ישובו יבושו ר'גע", שהוא סיומו של מזמור שהתפלל דוד המלך שהיה חולה ונתרפא.

ועי' במש"כ הרמ"א (אהע"ז סי' קכו ס"ו) לגבי כתיבת שם חודש 'אייר' בגט: "אייר בשני יודין, ואם כתב בחד יו"ד פסול אם לא בשעת הדחק (ת"ה סי' רלג), ויש נמנעין לתת גט באייר, אך במקום הדחק נותנים וכותבין בב' יודין", ובמה שכתבו ע"ז הח"מ (שם סקכ"ד) והב"ש (שם סקכ"א). ועוד מובא בדברי הב"ש (שם סק"כ) כי 'אייר' בב' יודין רומז לר"ת אברהם יצחק יעקב ר'חל, ובגליון רעק"א (שם) ציין ע"ז דבנחלת-שבעה (סי' ד) הביא שמצא בילקוט דחודש זיו הוא אייר ר"ת של אברהם יצחק יעקב ר'חל שהם סוד המרכבה.

ויש לציין עוד בהקשר זה להא דתניא בגמ' (ר"ה יא.) אליבא דר' יהושע ש"בניסן נולדו אבות, ואמרינן עלה (שם): "ר' יהושע אומר מנין שבניסן נולדו אבות, שנא' ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחודש זיו, בירח שנולדו בו זיוטני עולם", ובמה שכתבו בזה רש"י (שם, ד"ה שנולדו בו) והתוס' (שם ב: ד"ה בחודש זיו) אם אליבא דר' יהושע נולדו האבות בחודש ניסן או בחודש אייר.

ודרפי קמיט ליה (- מי שמעיו עצורים הם מתרפים ומי שמעיו רפויים הם נעצרים)."

על יסוד זה מובא בספרים הקדושים (ראה: חדא"ג מהרש"א, יבמות סב: סוד"ה מפני; 'אמרי-פנחס' השלם, להה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע, ח"א, תורה ומועדים, אות רכא; 'אוהב-ישראל', להה"ק מאפטא זי"ע, לשבת אחר פסח; 'בני-יששכר' שם, אות ג; פרי-צדיק, לר"ח אייר, אות ד בסופה) כי ימים אלו שבין פסח לעצרת, ובפרט ימי חודש אייר, הם ימים מיוחדים ומסוגלים לרפואה מחולאים ומחלות שונות, הן מבחינה טבעית והן מבחינה סגולית.

כח הרפואה המיוחד לימים אלו שבין פסח לעצרת - ובמיוחד בחודש אייר, שהוא החודש היחיד שכל כולו בין פסח לעצרת מתחילתו ועד סופו - הוטבע בהם כבר מעת יציאת מצרים ומתן תורה. ההתחלה כבר התרחשה למעשה עוד בהיות בני ישראל על אדמת מצרים, כאשר התחילו עשר המכות, שעליהן נאמר בכתוב (ישעיה יט, כב): "ונגף ד' את מצרים נגוף ורפוא" וגו', ואמרו על כך חז"ל (זוה"ק ח"ב, לו:): "נגוף למצרים ורפוא לישראל... ותנא באותה שעה שניגפו מצראי באותה שעה נתרפאו ישראל", דהיינו שכל מכה שהוכו בה המצרים נתרפאו בה בני ישראל כנגדה, כגון

לפני הר סיני, כאשר נתרפאו כל החולים ובעלי המומים, כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פר' יתרו, פרשת בחודש פר' ט): "ר"א אומר להודיע שבחן של ישראל, שכשעמדו כולן לפני הר סיני לקבל את התורה לא היה בהם סומין, שנא' וכל העם רואין, מגיד שלא היה בהם אלמים, ויענו כל העם יחדיו, ומלמד שלא היה בהן חרשין, שנא' כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע, ומנין שלא היו בהם חגרים, שנא' ויתיצבו בתחתית ההר, ומלמד שלא היה בהם טפשים, שנא' אתה הראית לדעת". וכן אמרו חז"ל (תנחומא פר' יתרו, פיס' ח): "אמר רבי יהושע בן

שבאותה שעה שלקו המצרים כולם במכת שחין נתרפאו כל בני ישראל שהיו מוכי שחין, וכן בכל יתר המכות². ההמשך היה לאחר שיצאו ממצרים והגיעו למרה³, שם הובטחו (שמות טו, כו): "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך"⁴. ושלימות הרפואה היתה בעומדם

2. וראה בפ' הכלי-יקר' בפר' בא (שמות י, כא) שביאר את הכתוב (שם, כג): "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם", כי לבני ישראל היה אור באותם הימים גם בלילות, ורמז לדבר הוא שסופי התיבות של המילים ולכל' בני ישראל' היה' הן 'לילה', שע"ז נאמר 'אור במושבותם', ללמד שגם בשעות הלילה היה להם אור במושבותם. ונראה שגם זה מכח נגוף למצרים ורפוא לישראל' שהרפואה שהיתה לבני ישראל במכת חושך לא התבטאה רק בכך שבמקומותיהם לא שלט החושך ביום, אלא אדרבה האיר להם אור היום גם בשעות הלילה.

3. והנה נודע שקריעת-ים סוף היתה בשביעי-של-פסח בכ"א בניסן (כדתיא בברייתא דסע"ר פ"ה, וכמו שעולה מסוגיית הגמ' במס' סוטה יב, וכמבואר בפירש"י עה"ת שמות יד, ה, ובמס' מגילה לא. ד"ה ויהי בשלח פרעה) שחל ביום רביעי בשבת (עפ"י המתבאר מסוגיית הגמ' במס' שבת פז: ובדברי התוד"ה ואותו) או ביום חמישי בשבת (עפ"י ברייתא דסע"ר שם), ומחד גיסא כתיב בפר' בשלח (שם טו, כב-כג): "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים, ויבואו מרתה" וגו', ועוד כתיב (שם, כז): "ויבואו אילימה... ויחנו שם על המים", ואילו לאידך גיסא כתיב (שם, כח): "ויסעו מאילים ויבואו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחודש השני לצאתם מארץ מצרים", אך לא נתפרש להדיא חשבון ימי המסעות - מים סוף למדבר שור וממדבר שור למרה וממרה לאילים - שהיו בין שש"פ בכ"א בניסן לבין ט"ז באייר שבו באו למדבר סין.

ועי' בפ' האב"ע (שם, כז) שכתב כי לפי דעתו לא ישבו ישראל במרה רק יום אחד, ואח"כ התעכבו באילים כמו כ' יום. ולפי דבריו יתכן שנסעו מים סוף ביום שש"פ עצמו שחל ברביעי בשבת (כפי החשבון שנקט בו האב"ע עצמו שם טו, א, עפ"י דברי רס"ג) והלכו במדבר שלושה ימים, רביעי חמישי וששי, וביום השבת באו מרתה, ומאחר שלא שהו שם רק יום אחד הרי בו ביום - שהוא השבת שלפני ר"ח אייר שחל באותה השנה בימים ששי ושבת (כפי שהביא האב"ע שם בשם רס"ג) וימניה מתברכין כל שיתא יומין - זכו להבטחת "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך".

ובח' חת"ס (שבת פז, בסוגיא דאתחומין איפקוד, ד"ה ואני) הביא כן להדיא בתו"ד בשם ס' נחלת-יעקב, דאם תחשוב משש"פ שאמרו שירה שהיה ביום ד' כ"א בניסן והלכו ג' ימים בלא מים ובאו למרה בשבת כ"ה (צ"ל: כ"ד) בניסן ונצטוו בה על השבת. דלפי"ז שפיר איכא למימר כדלעיל, שגם הבטחת הרפואה היתה בו ביום, בשבת שלפני ר"ח אייר.

4. וידוע מה שהובא בשם הגר"א (קול אליהו, הגש"פ, אות רמח) שמתעם זה התאמצו התנאים הקדושים ר' יוסי הגלילי, ר"א ור"ע, בהגדה-של-פסח, להוסיף ולהרבות במנין המכות שלקו המצרים במצרים ועל הים, שכן הובטחנו בתורה "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", וכן הובטחנו בפר' עקב (דברים ז, טו): "והסיר ד' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך" וגו', וממילא ככל שיוסיפו וירבו במכות מצרים, שהם המחלה

ראש המכון שליט"א בדיון הלכתי עם נשיא מועצת חכמי התורה מרן הגאון רבי שלום כהן שליט"א

לוי כבר עשה הקב"ה דוגמא זו בשעת מתן-תורה, כשיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מומין מעבודת פרך... אמר הקב"ה אינו דין שאתן תורתו לבעלי מומין, מה עשה? רמז למלאכי השרת וירדו וריפאו אותן".

נוסף על כך, מובא עוד (בני"ש שם, אות ג) כי שורש סגולת הרפואה המוטבעת בימי חודש אייר נובע מכך כי בחודש זה התחיל לרדת המן לבני ישראל בהיותם במדבר בדרך בצאתם ממצרים⁵. מתכונותיו המיוחדות של המן, לחם מן השמים, הוא שהיה נבלע באיברים ולא הוצרכו לעכלו בדרך

אשר שמתי במצרים וכל חולי ומדוי מצרים הרעים, כך נזכה להינצל יותר מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה.

5. כפי שעולה מסוגיית הגמ' (שבת פז:), ומדברי התוס' (שם ד"ה כאשר וד"ה וכתבי) שבט"ז לחודש אייר התחיל לרדת המן, וכן תניא בברייתא דסע"ר (פ"ה) עיי"ש, שעפ"י פירש"י (בפר' בשלח, שמות טז, א, ובמס' קידושין לח. סוד"ה חסר שלושים) שבט"ו באייר כלתה החררה שהוציאו ממצרים ולמחרתו בט"ז באייר התחיל לירד המן. אך לעומת זאת יעויין בפירש"י (בפר' בשלח, שם לה) שכתב בתו"ד שבט"ו באייר ירד להם המן תחילה. וכבר עמדו בזה הרא"ם (שם, א) והשפ"ח (שם, לה). ועי' בזה גם בחי' חת"ס (שבת שם, בסוגיא דאתחומין איפקוד, ד"ה ולפ"ז) ובשו"ת חת"ס (חיו"ד, סי' רלג, ד"ה אמנם ידעת).

שמקפיד תמיד לאכול כל צרכו במידה זו הוא 'בריא' במעיו ובמערכת העיכול. יתכן בהחלט, כי גם זו מן התכונות שהוטבעו מעיסת המדבר שהיא המן, אשר היה נבלע בכל רמ"ח איברים ללא צורך במערכת העיכול, שהאוכל כל יום בקביעות כשיעור הכמות היומית של המן שאכלו בני ישראל במדבר הוא 'בריא' ואינו 'מקולקל במעיו'.

למעשה, נראה כי תכונותיו הרפואיות הסגוליות של המן נבעו ביסודן מכח המצות אותן אכלו בני ישראל בצאתם ממצרים, אשר עליהן אמרו חז"ל (זוה"ק ח"ב, קפג): כי הן "מיכלא דאסוותא" (- מאכל של רפואה)⁷. שכן קדושת המצות וקדושת המן לחם מן השמים משולבות זה בזה. כי מחד גיסא כבר אמרו חז"ל (קידושין לח): "תניא אידך, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חסר שלושים אכלו, אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן". וכן פי' רש"י בפרשת בשלח (שמות טז, לה): "ארבעים שנה, והלא חסר שלושים יום, שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחילה ובט"ו בניסן פסק... אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן"⁸. אשר מזה מתבאר, כי עוד בטרם ירד המן מן השמים כבר זכו ישראל להרגיש את טעמו, הן

העיכול הרגילה של מערכת בני המעיים, וכמו שאמרו חז"ל (יומא עה:): "מחוספס... רבי יוחנן אמר דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים (אינו יוצא מן המעיים - רש"י)... ארנב"י מחספס (חסר, בגימטריה רמ"ח) כתיב... תנו רבנן לחם אבירים אכל איש... אלא מה אני מקיים אבירים, לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים". תכונה מיוחדת זו של המן היא שהוטבעה לדורות בימי חודש אייר, להיותם ימים מסוגלים לרפואה, ובמיוחד לבעיות עיכול ומחלות מעיים⁶.

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א בבדיקת ציוד רפואי חדיש במרכז הרפואי "שערי צדק"

7. וראה בשפ"א (פסח, תרנ"ד, ד"ה כתיב) שכח הרפואה שבמצה הנקראת 'מיכלא דאסוותא' יסודו גם הוא בבחי' 'נגוף למצרים ורפוא לישראל'.

8. ולכאורה יפלא, דמאי קושיא היא זו שלא אכלו את המן ארבעים שנה שלימות אלא ארבעים שנה פחות שלושים יום, והלא כך דרך התורה שלא להקפיד על חסרון קל ו'לעגל' המנין לסכום שלם, וגדולה מזו מצינו שנאמר בספירת העומר "תספרו חמישים יום" אע"פ שאין סופרים אלא מ"ט יום ותו לא, וכן נאמר לגבי מלקות "ארבעים יכנו", וקים להו לרבנן שאינו לוקה אלא ל"ט מלקות ארבעים חסר אחת, וא"כ כ"ש שאפשר להזכיר שם 'ארבעים שנה' על ארבעים שנה חסר שלושים יום. וכבר הקשה כן הבאה"ט (סי' תפט סק"י) עפי"ד הרא"ש (פ"י דפסחים סי' מ) שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד, והביא שם כמה דוגמאות לזה עיי"ש.

ואשר יראה בזה, דלאו דוקא מכח הקושיא שלא אכלו ישראל את המן ארבעים שנה שלימות הכריחו חז"ל שהעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן, דהא לפי דרך המקרא אין זו קושיא כ"כ וכנ"ל, אלא דהכי הוה קים להו לחז"ל בלא"ה והכי הוה פשיטא להו מסברא שהמצות שנצטוו לאוכלם לבליל צאתם ממצרים ונטלו עמם ביציאתם על שכמם משיירהם, או העוגות מצות שאפו במדבר מבצקם שלא הספיק להחמיץ כי גורשו ממצרים ויצאו על פי ד' למדבר בארץ לא זרועה, וניזונו מהם ס"א סעודות, בודאי כבר היה בהם טעם מן שזכו לו לאחר שכלתה החררה, ורק רצו להעמיד ולייסד זאת בדרך דקדוק מתוך חשבון המקראות.

וזה מכבר אמרתי לפרש עד"ז במה שאמרו חז"ל (עירובין פג:): לגבי שיעור חיוב הפרשת חלה: "תנו רבנן ראשית עריסותיכם, כדי עיסותיכם (שאתם לשים במדבר עומר לגולגולת - רש"י), וכמה עיסותיכם, כדי עיסת המדבר... מכאן אמרו האוכל במידה זו (של שיעור עומר לגולגולת, שהיא הכמות היומית של המן שירדה לכל נפש) הרי זה בריא (שאוכל כל צרכו - רש"י) ומבורך (שאינו אוכל יותר מדאי, וכתיב ובטן רשעים תחסר - רש"י), יתר על כן רעבתן, פחות מכאן מקולקל במעיו". מדברי רש"י שם נראה שמעלת ה'מבורך' של האוכל במידה מדויקת זו של כמות המן היומית היא היפוכו החיובי של האוכל יתר על כן שנקרא 'רעבתן', כי בעוד שעל ה'רעבתן' האוכל יתר על כן נאמר בכתוב (משלי יג, כה): "ובטן רשעים תחסר" הרי שהאוכל במידה זו נקרא 'מבורך' והוא בכלל תחילתו של הכתוב (שם): "צדיק אוכל לשובע נפשו". לאור זאת מסתבר, איפוא, כי מעלת ה'בריא' שנאמרה על מי שאוכל כל צרכו במידה זו היא היפוכו החיובי של האוכל פחות מכאן, שבעוד שהאוכל פחות משיעור זה הוא 'מקולקל במעיו' הרי שמי

6. כפי שנראה גם ממה שאחז"ל לענין שתיית זיתום המצרי בין דיבחא לעצרתא וכנ"ל.

בד בבד עם ההבטחה האלוקית לדורות "כי אני ד' רופאך", נאמר גם בתורה בפרשת משפטים (שם כא, ט): "ורפא ירפא", שעל כך אמרו חז"ל (ב"ק פה): "דתנא דבי ר' ישמעאל אומר ורפא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות", דהיינו שמכח כתוב זה יש להם לרופאים רשות, זכות וסמכות, לרפאות חולייהם ומדווייהם של בני-אדם, ומשם הוא מקור הכח שהעניק הבורא ית"ש לרופאים ולרפואות לפעול את פעולתם.

במהלך שנות חייו הקדיש אבי מורי הגאון הגדול הכ"מ הרבה מזמנו לנושאי רפואה לאור ההלכה, אם זה בחקר כל השאלות ההלכתיות המורכבות וכבדות המשקל, המתחדשות חדישים לבקרים, עם התפתחותם המואצת של ענפי הרפואה וגרורותיה, בנושאי השתלות, דחיית נפש מפני נפש, קביעת רגע המוות, הפסקות הריון ודילול עוברים, הפירות וטיפולים גניקולוגיים שונים, שיבוטים והנדסה גנטית, רפואות אלטרנטיביות למיניהן, ועוד כהנה וכהנה, וליבונן ובירורן כדרכה של תורה, ואם זה במציאת דרכים מתאימות ופתרונות יישומיים לשמירת ההלכה במרכזים רפואיים, בנושאי שבת, כשרות, פסח וטומאת כהנים, לצד תשובות, הצעות ורעיונות, לשימוש במיכשור רפואי חדיש, מכל הסוגים, בהתאם להלכה.

חלק ניכר ממחקריו ההלכתיים המקיפים בנושאים אלו ואחרים, כבר התפרסמו ויצאו לאור בתוך סדרת ספריו: שו"ת 'מעשה-חושב' חלק ב (שאלות ותשובות, בירורים ומחקרי הלכה בענייני רפואה בשבת), שו"ת 'מעשה-חושב' חלקים ג-ד (שאלות ותשובות, בירורים ומחקרי הלכה בענייני רפואה בהלכה), שו"ת 'מעשה-חושב' חלק ז (הכולל בתוכו גם שאלות ותשובות, בירורים ומחקרי הלכה בענייני רפואה בהלכה), ספר 'טהרת-פתחים' (מחקרים ודרכי פתרון בענייני טומאה וטהרה, ביחס לבעיות כניסת ושהות כהנים בבתי החולים), ספר 'כשרות-ושבת-במטבח-המודרני' (בירורים ומחקרי הלכה בענייני כשרות ושבת, ביחס למיכשור ומיכון של המטבח הציבורי והפרטי, שפרקים ממנו עוסקים באמצעים ודרכי פתרון לחימום אוכל בשבת בבתי חולים).

שאלו, שהרי אותו שאכלו כבר אכלוהו, אלא דוגמת הלחם, ה"נ דוגמת הלחם" וכו'. וראה מש"כ בזה בדרשות חת"ס (ח"ב, עמ' 520, לפסח תק"ס, בתחילתו). וראה עוד מש"כ השפ"א (פסח, תרמ"ג, סוד"ה בפסוק) לגבי שיירי מצה ומרור שהוציאו עמם ממצרים: "והנה שיירים אלו היה להם הכנה למאכל המן, שניתן להם אח"כ לחם מן השמים שמלה"ש אוכלין אותו". ועוד יש הרחבת דברים בזה בס' 'מאור-ושמש' (להפטרות יום א' של פסח) יעוייש"ה.

בעוגות מצות שאפו מן הבצק אשר הוציאו ממצרים, והן בשיירי המצות שנשאו על שכמם צרורות בשמלותם, כמו שפי' רש"י בפרשת בא (שם, יב, לד): "משארותם, שיירי מצה ומרור, על שכמם, אף-על-פי שבהמות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את המצוות". ולאידך גיסא לאחר שכלו העוגות והמצוות⁹, כלשון רש"י בפרשת בשלח (שם, טז, א): "לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן", הוטבעה קדושת המצות וסגולתן הרוחנית - כולל כל סגולותיהן הרפואיות - במן שהחל לרדת להם מן השמים¹¹.

9. והנה מנהג ישראל קדום הוא להשאיר מעט משיירי האפיקומן בליל הסדר לשם שמירה בכל ימות השנה, ומקורו טהור בדברי גדולי הפוסקים, המג"א (סי' תק סק"ז) והח"י (סי' תעז סק"ג) והבאה"ט (סו"ס תעז) והשע"ת (שם סק"ד) עיי"ש. ועי' בדברי השפ"א (פסח, תרנ"ב, ד"ה ליל שמורים) בפ"ה הכתוב בפר' בא (שמות יב, מב): "ליל שמורים הוא לד' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לד' שמורים לכל בני ישראל לדורותם", כי בכל שנה נשאר שמירה מלילה זו ליל פסח על כל ימות השנה, וזה הרמז באפיקומן, להשאיר חלק מהמצה על כל השנה. וכבר נזכרו בספ"ק סגולות שונות שע"י שמירת האפיקומן (ראה: מקו"ח לבעל החו"י, סי' תעז ס"ב, שהוא מסוגל לשמירה על הדרך; כה"ח שם, אות ו, שהביא שהוא שמירה ליורדי הים האניות). וראה עוד בס' 'מאור-ושמש' (רמזי פסח, סוד"ה עוד ירמז), שתבת 'אפיקומן' רומזת שע"י יורד שפע פרנסה, וגם 'אפיקומן' בגימטריה 'רפא', לרמז שיורד ע"ז רפואה שלימה לכל חולי ישראל.

וכידוע דלשון 'אפיקומן' הוא כמו שפירשו רש"י (פסחים ק"ט: ד"ה וגזליא לאבא) ורשב"ם (שם, סוד"ה אמר רב וד"ה כגון ארדילאי) הוא מלשון 'אפיקו' (- הוציאו) מן (- 'מניכו-כליכם או מיני מתיקה). וכבר פירשו עד"ז (עי' בס' 'ברית-כהונת-עולם', מאמר מצות, פ"ו) שמכאן רמז להוצאת ושמירת האפיקומן לשם שמירה בכל ימות השנה. לאור כל האמור יש להוסיף עוד, דשם 'אפיקומן' רומז ל'אפיקו מן', שכשם ששיירי המצה שהוציאו עמם ממצרים טעמו בהם טעם מן כך בכל שנה ושנה אפשר להוציא ולשייר ממצת האפיקומן לשמירה, ולטעום בה מעין טעם מן של שמירה מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וסגולה לרפואה.

10. ועי' היטב במה שפירש"י בפר' בשלח (שמות טז, א) לגבי החררה שהוציאו עמם ממצרים עד שכלתה והוצרכו למן: "למדנו שאכלו משיירי הבצק ששים ואחת סעודות" וכו', ויש שגורסין שם בדבריו: "שאכלו משיירי המצה", ובפי' הרא"ם (שם) הרחיב בביאור ב' הגירסאות, אם ניזונו כל אותם שלושים יום משיירי הבצק שאפו בצאתם ממצרים או משיירי המצה שהוציאו עמם על שכמם.

11. וכדמות ראייה קצת לזיקה שבין קדושת המצות לקדושת המן וסגולותיהן הרוחניות ניתן למצוא בדברי המג"א (סי' תעג סק"ד): "הא לחמא, לישנא דקרא דכתיב למען יראו את הלחם אשר האכלתי אותם וגו', ואין לשבש הנוסחא ולומר כהא לחמא או הא כלחמא (מהרי"ב, ד"מ, מט"מ), פי' דיש שאין רוצין לומר הא לחמא משום שאין אותו הלחם ממש שאכלו ישראל, ולכן מביא ראייה דכתיב בקרא למען יראו את הלחם אשר האכלתי וגו', והרי אין זה הלחם

רפואה לאור ההלכה. בעקבות כל מחקר רפואי והתפתחות ניסיונית גרידא, אשר מטבע הדברים היה תמיד מי שטרם להביא זאת לידיעתו, כדי לשמוע את חוות דעתו, השקיע זמן ויגיעה רבה, על מנת למצוא ולהביע את דעת התורה הברורה ועמדת ההלכה הצרופה בנושא.

נאמן לדרכו זו, הוא היה סבור כי חובה לקבוע מסמרות ולהציב עקרונות תורניים וגבולות הלכתיים ברורים עד היכן ניתן להרחיק לכת במחקרים רפואיים ובטיפולים שונים, של השתלות, הפריות והנדסה גנטית, וכיוצא בהנהגה, הן על מנת להורות לשואלים ולמבקשי דבר ד' זו הלכה את המעשה אשר יעשון ואת הדרך ילכו בה, והן לפרסם דבר ד' ברמה קבל עולם ומלואו, בשאלות עקרוניות, אתיות ומוסריות, אשר האנושות כולה מתחבטת בהן ללא הצלחה.

את תמצית עקרונות שיטתו ומשנתו ההלכתית בנושאים אלו העלה על הכתב בדברי הפתיחה שכתב לספרו שו"ת 'מעשה-חושב' חלק ג, בשנת תשנ"ז, לפני למעלה מעשרים שנה, שם פרס בהרחבה את הדילמות הקשות הניצבות לפתחנו בעקבות ההתפתחויות הרפואיות, כולל תרחישים אפשריים מרתקים ששרטט שם, כאשר בעיני רוחו ראה את הנולד וצפה קדימה, לבחון סיטואציות מחקריות תיאורטיות שונות שגם כיום עדיין לא הגיעו לכלל יישום בפועל. בדבריו שם גילה את דעתו, דעת התורה, כי ניתן רשות לרופא אך ורק 'לרפאות', דהיינו לתקן מומים ולהשלים ליקויים רפואיים שונים אצל ברואים קיימים, אך בשום פנים ואופן לא ניתנה רשות להתערב בחוקי וסדרי הבריאה וליצור יצירות ויצורים חדשים.

דברי הפתיחה הללו מהווים מאמר תורני יסודי, הגותי והשקפתי, העומד בפני עצמו. תוכנם המלא מתאים ותקף לחלוטין גם בזמננו, כעבור למעלה מעשרים שנה מעת שנכתבו, כאשר כל מילה מתוכם נראית כאילו נכתבה בימים אלו ממש.

לרגל ימי חודש אייר, המסוגלים לרפואה, בחרנו להביא בשלימותו מאמר אקטואלי זה, שלא נס ליחו עד עצם היום הזה.

ולקראת החודש הבא עלינו לטובה, החודש של 'אני ד' רופאך', נאחל לעצמנו ולכל בית ישראל את קיום הכתוב החותם את הפטרת פרשת בחוקותי (ירמיה יז, יד), החותמת בדרך-כלל את חודש אייר: **"רפאני ד' וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה"**.

אחת מתכונותיו הבולטות של אבי מורי הכ"מ היתה היותו 'חכם הרואה את הנולד'. בגאונותו הכבירה, יחד עם ראייתו ארוכת הטווח ומרחיקת הלכת, ראה תמיד את ההתפתחויות המדעיות והטכנולוגיות כעשרים שנה ויותר קדימה. הוא כתב תשובות ומחקרי הלכה מקיפים על שאלות שהתעוררו בפועל רק עשרים שנה מאוחר יותר. כבר לפני למעלה מארבעים שנה, כשמכשיר הפקס היה בתחילת דרכו ועדיין לא הגיע ארצה, פירסם תשובה הלכתית בקובץ תורני 'אור-הדרום', שיצא לאור בשעתו באוסטרליה, אודות משלוח פקס ממקום שכבר יצאה השבת או עדיין לא נכנסה למקום שבו שבת, או להיפך, קבלת פקס שנשלח בשבת למקום שבו עדיין ערב-שבת או כבר מוצאי-שבת.

גם את מכשיר המיקרוגל היה מן הראשונים שחקרו לעומקו בשעתו והביעו את דעתם ההלכתית. כך לגבי מחקריו ההלכתיים ופסקיו הנודעים אודות השימוש במתקני בישול ביתיים חדשניים, כמו כיריים חשמליות, כיריים אינדוקציה, תנורי פירוליטי לניקוי עצמי, ביחס להטמנה בשבת, בישול ביום-טוב, כשרות בשר-בחלב ופסח, כאשר הוא מתייחס בפרטנות רבה לכל נקודה ונקודה. כל זאת בשעה שבביתו הפרטי מעולם לא השתמשו בכל אלו.

לפני כעשרים שנה כתב תשובה הלכתית מקיפה - שעדיין לא פורסמה - אודות פעולות חשמליות שונות הנעשות באמצעות מחשבה, ללא שום מעשה נראה לעין, ולא הקל ביותר, לא של עפעוף בעיניים ולא של הזזת אישונים, אלא בכח המחשבה בלבד, האם פעולות שכאלו נחשבות כמעשה האדם לענין כל דיני התורה? היה זה בעקבות מחקר מדעי שהובא לידיעתו, אשר באותה עת היה מוגדר כמדע בדיוני למחצה. למרות זאת, הבין בראייתו המרחיקה כי רעיון זה אינו משולל המציאות, וכי יבוא יום שהוא יבוא לידי מימוש ויישום. בשל כך, החליט כי צריך לתת את הדעת מבעוד מועד גם לתרחישים כגון אלו וערך את התשובה ההלכתית, כאשר רק כיום מתחילים להופיע ניצני ניסיונות מעשיים של רעיון זה.

היתה זו שיטתו מאז ומתמיד, כי על פוסקי ההלכה להיות מוכנים לכל סיטואציה ותרחיש אפשרי בכל תחומי התקדמות המדע והטכנולוגיה. לא להמתין לשאלות חמורות כבדות משקל לכשיתעוררו ולעמוד אז בפני שוקת שבורה, אלא להכין את כל התשובות מראש. כך נהג אכן גם בנוגע לשאלות מורכבות וסבוכות בתחומים שונים של

אספקלריה

ורפא ירפא

דילמות רפואיות בעידן המודרני

מאת ראש המכון הגאון המופלא רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל

בפרשת משפטים (שמות כא, יט) כתיב: "ורפא ירפא", ואיתא ע"ז בגמ' (ב"ק פה.): "דתניא דבי רבי ישמעאל אומר ורפא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות".

ופירש"י (שם, ד"ה נתנה) "נתנה רשות לרופאים לרפאות, ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי". וכן כתבו גם התוס' (שם, ד"ה שניתנה, בתוה"ד): "אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך, קמ"ל דשרי".

ומבואר מתוך דבריהם, שלולא שהתירה התורה בפירוש, ונתנה רשות לרופא לרפאות חוליהם ומדווייהם של בני אדם, היה אסור עליו להתעסק בזאת, ואף במקום שידועה לו הרפואה למכה והמזור לחולי היה עליו להימנע מלטפל בזה, שכן אם הקב"ה גזר על החולה לחלות מה לו לאדם להתערב כביכול בשיקולי חכמתו העליונה יתברך ולנסות לרפאותו ממחלתו.

למרות שפשוט לכאורה, כי ביחס לגזירות אחרות שנגזרו על האדם ע"י הבורא ית"ש - כגון עניות, עגמת נפש, וסוגים שונים של סבל ויסורים שאינם קשורים בדוקא למחלות הגוף - אין צורך במתן רשות ובהיתר מיוחד של התורה להתעסק בהקלת קשייו

ומצוקותיו של האדם הסובל ומתייסר. ואין אנו זקוקים לדרוש היתר זה ממצות הצדקה שנצטוונו בה, או מן הכתוב (שמות יח, ט): "והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון", שמשם למדים את החיוב לעשות לפני משורת הדין, כדאיתא בגמ' (ב"מ ל:): "דתני רב יוסף וכו' ואת המעשה, זה הדין, אשר יעשון, זו לפני משורת הדין", או מן הכתוב (דברים יח): "ועשית הישר והטוב בעיני ד'", וכדפירש"י (שם): "זו פשרה לפני משורת הדין", (וראה בזה בגמ' שם דף טז ודף לה. לענין שומא הדר, ובדף קח. לענין בר מצרא). כי גם אילו לא נכתבו הכתובים הללו לא היה מקום לומר שאסור לאדם לעסוק בעשיית חסד עם הזולת, ולא באו כתובים אלו אלא רק כדי לחייב זאת ולא בכדי להתיר זאת.

הגר"י נויבירט זצ"ל בביקור במכון מקבל הסברים מפי הגר"י הלפרין זצ"ל על מערכת קריאת חולה-אחות בשבת

יתר על כן, הרי בודאי לא יעלה על הדעת לומר שאילולא צוותה תורה על מעשה הצדקה והחסד היה אסור לו לאדם להטיב עם עצמו ולהשתדל להקל מעל עצמו סבל ויסורים. אולם באשר לרפואה ורפואות, אילו לא היתה התורה נותנת רשות לרופא לרפאות היה אסור לו לאדם להתעסק גם ברפואת עצמו.

והביאור בזה הוא, שההתערבות בכל הנוגע לרפואת הגוף קשורה במיוחד לעצם מהותו של האדם, והיא מתייחסת כהמשך של בריאתו ויצירתו, ואינה דומה כלל ועיקר להתעסקות בכל מישור אחר הבא להקל על סבלו ומצוקתו של אדם.

ומשום כך מצינו שהקב"ה נקרא בשם "רופא", וכדכתיב (שמות טו, כו): "כי אני ד' רופאך", וכן נאמר (דברים לב, לט): "מחצתי ואני ארפא". ומצינו כמה תפילות וברכות שנתקנו בנוסח זה, וכדאיתא בגמ' (ברכות ס): "דא"ר אחא הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה"א שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי א-ל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת וכו', כי קאי מאי אומר, א"ר אחא ברוך רופא חנם, הנכנס לבית הכסא וכו', כי נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם וכו', מאי חתים, אמר רב רופא חולים, אמר שמואל קא שוינהו אבא לכולי עלמא קצירי, אלא רופא כל בשר, רב ששת אמר מפליא לעשות, א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות".

גם לא מצינו שיש צורך בהיתר מיוחד להתעסק בריפוי בעלי חיים או בריפוי ותיקון צמחים וכיוצא באלו. אלא פשוט שמותר לעשות זאת גם ללא מתן רשות מיוחדת. ורק לגבי רפואת האדם הוצרכה התורה לתת רשות לרופא לרפאות.

אכן גם בנוגע לשאר הברואים, ממין חי או ממין צומח - שכאמור לא הוצרכה התורה להתיר במפורש להתעסק ברפואתם -

הקפידה התורה על שינוי מהותם, ואסרה לבצע בהם שינויים יסודיים בהרכבם ובתכונתם שהוטבעו בהם בששת ימי בראשית. דהנה כתיב (ויקרא יט, ט): "את חוקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים" וגו'. ואמרינן בגמ' (סנהדרין ס): "מנה"מ, אמר שמואל דאמר קרא את חוקותי תשמורו, חוקים שחקקתי לך כבר, בהמתך לא תרביע כלאים ושדך לא תזרע כלאים, מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה". ועיי"ש בפירש"י (ד"ה את חוקותי וד"ה שדך).

ובתוס' (שם, ד"ה חקים) כתבו וז"ל: "תימה תיתסר נמי כלאים מהכא, דכתיב בהאי קרא בגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך, ועוד קשה למה לי את חוקותי תיפוק ליה מדכתיב למינהו במעשה בראשית באילנות ובהמה, דבפ' אלו טריפות משמע דאי הוה כתיב למינהו בדשאים ה"א דאסירי בני נח להרכיב שני דשאין זה על זה, וע"ק הא דאמרינן ס"פ הפרה המרביע שני מינים שבים לוקה אתיא למינהו מיבשה, תיפוק ליה מדכתיב למינהו בגופייהו, ומפרש ר"ת דאי לאו את חוקותי ה"א למינהו לאו לאיסור כתיב, ואי לאו למינהו ה"א את חוקותי שחקקתי לך כבר במרה, והא דפריך אלא מעתה ושמרתם את חוקותי אע"ג דלא מוקמינן האי בבני נח אלא משום דאשכחן למינהו במעשה בראשית פריך שפיר, דדילמא כי היכי דהאי לא קאי אבני נח האי נמי לאו אבני נח קאי". ומדבריהם עולה, דגם אליבא דרבנן דפליגי אדר"א וסבירא להו שבני נח לא הוזהרו על הכלאים מיירי האי קרא דאת חוקותי תשמורו בחוקים שנחקקו במעשה בראשית.

ועיין היטב בסוגיית הגמ' בחולין (דף ס). שהזכירו התוס', דאיתא התם: "דרש רבי חנינא בר פפא יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו, פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה אמר למינהו באילנות, ועוד ק"ו ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו עאכו"כ, ומיד כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו". וראה שם בחדא"ג מהרש"א שכתב שהמלאכים והמזלות הממונים על כל עשב ועשב הם שנשאו ק"ו בעצמם שלא לצאת בערבוביא. ועיי"ש עוד בסוגיית הגמ' לענין הרכיב שני דשאים זה על גב זה ובמה שכתבו התוס' (שם, ד"ה הרכיב). וראה בזה להלכה במש"כ הרמב"ם (פ"א מהל' כלאים ה"ה) ובכס"מ (שם) ובח"י הרשב"א (ב"ק נה). בשם הראב"ד לענין חיוב מלקות.

ויעיין גם במש"כ הרמב"ן (בפירושו עה"ת, ויקרא שם, בא"ד): "והמרכיב שני מינין משנה ומכחיש במעשה בראשית, כאלו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות" וכו'.

מכל האמור מבואר, שהתורה הקפידה שלא לשנות מסדרי הבריאה ושלא להוסיף עליה. וגם בנוגע לבעלי חיים וצמחים וכיוצא באלו אסרה תורה להרכיב או להרביע שני מינים וליצור מהם סוג בריאה חדשה.

אלא שכל זה לגבי כל הברואים, שאין להם יחודיות מיוחדת לכל אחד מהם לעצמו, שכן נבראו בששת ימי בראשית זכר ונקבה כאחד, וגם נוצרו מהם כמה וכמה מכל מין בבת אחת. שלגבי הברואים הללו הקפידה התורה אך ורק על עצם קיום המין, ובשל כך אסרה הרכבות והרבעות מינים חדשים, שיש בהם משום שינויים יסודיים ומהותיים בהרכבם מששת ימי בראשית ומהחוקים שנחקקו באותה שעה. אבל לא אסרה כלל להתעסק בשיפור והשבחת המינים הקיימים, באופן שאינו מחולל בהם שינויים מהותיים, ולפיכך לא הוצרכה התורה להתיר במפורש ולתת רשות לעסוק ברפואתם ובתיקונם של הברואים הללו.

משא"כ לענין האדם, שנברא ביום השישי לבריאת העולם יחיד, כדי לציין ולהדגיש את יחודיותו הבלעדית של כל אדם ואדם, וכמשאחז"ל (במתני' דסנהדרין לז): "לפיכך נברא אדם יחיד, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא וכו', לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", שלגבי הקפידה התורה לא רק על עצם קיום המין, אלא אף על צורתו ותכונתו המיוחדת של כל אחד ואחד מבני האדם בפני עצמו, שלא תשתנה בשום אופן, ואפילו לא בשינויים שאינם משפיעים בצורה מהותית על מין האדם. ואילולא נתנה התורה רשות לרפוא לרפאות היה אף אסור לעסוק בתיקון וריפוי גוף האדם מן המומים והמחלות שנפלו בו עקב גזירת הבורא, ומשום שהיה לנו לומר שרצונו יתברך הוא שכך בדוקא תהיה צורתו ותכונתו של אדם מסויים זה, ואין לו לילוד אשה לנסות לשנות זאת.

לאור זה נראה, כי גם לאחר שנתנה התורה רשות לרפוא לרפאות מצטמצם היתר זה אך ורק למישור הרפואה של ריפוי מחלות ותיקון מומים בגוף האדם הקיים ותו לא. אולם כל ניסיון רפואי שמעבר לכך - בתחומי הביאולוגיה, הכירורגיה, הגניקולוגיה והגנטיקה - שא"א להגדירו כרפואה גרידא, יש לאסרו אפילו אם התוצאה המתקבלת מכך היא בצורתו המקובלת של האדם,

שכן יש בזה משום התערבות כביכול בסדרי הבריאה המיוחדים לאדם ושינוי החוקים שנחקקו ע"י הבורא בששת ימי בראשית. בכדי לשבר את האוזן באפשרויות המדהימות של הניסיונות והמחקרים הרפואיים הניצבים לפתחנו, ואשר לאור ההתפתחויות הרפואיות והגנטיות הכבירות, המתחדשות בצורה מואצת חדשים לבקרים, לא ירחק היום שיתבצעו כמותן בעולם הרפואה דבר יום ביומו, עלינו לתת מספר דוגמאות של יצירות חדשות העוללות להיווצר ביום מן הימים, במוקדם או במאוחר, שלא יהיה בהם לכאורה משום שינוי של ממש בצורתו ותכונתו של האדם.

שכן באופן תיאורטי ניתן כבר - לאור ההתפתחות הרפואית בתחום הביאלוגי והגניקולוגי - להוציא ביציות מרחמה של עובר נפל ממין נקבה, שעדיין לא נולדה, וגם בעתיד אינה עומדת לצאת לאויר העולם, ולהפרות אותן במבחנה, בזרע שנלקח מאשכיו של אדם שמת כבר לפני שנים רבות וזרעו נשמר בהקפאה, ולהשתיל לאחר מכן את התאים המופרים ברחם של בעל חי או ברחם מלאכותי. או אז ייווצר לנו כתוצאה מכך יצור חדש - שדמותו ותכונתו הם אכן כשל כל אדם ילוד אשה - שאין לו לכאורה לא אב ולא אם.

אפשרות נוספת ליצירה חדשה - שהעולם הרפואי אינו כה רחוק מהגשמתה - היא לכרות את ראשו של אדם שמת מוות מוחין (דהיינו שגזע המח שלו חדל מלפעול לחלוטין באופן בלתי הפיך) ואילו כל מערכת גופו ואיבריו הפנימיים תקינה ויכולה לתפקד כהלכה,

ולהשתיל לו ראש חילופי, שילקח מאדם אחר, שראשו ומוחו במצב תקין וכל מערכת גופו ואיבריו פגומים ואינם מתפקדים. באמצעות זאת ייווצר אדם חדש, המורכב משני אנשים שונים. שהרי לפי ההלכה גדרו של אדם הוא או ראשו או רוב גופו, כפי שעולה מהא דתנן (אהלות סופ"ז) לענין האשה שהיא מקשה לילד: "יצא רובו אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש", וכתב הר"ש (שם): "יצא רובו, של וולד, והראש כרוב איברים", וכן הגירסא בתוספתא (יבמות סופ"ט) ובגמ' (סנהדרין עב): "יצא ראשו", וכ"כ הרמב"ם (פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש ה"ט). וגם בשו"ע (ח"מ, סי' תכה ס"ב) מבואר שאם הוציא ראשו אין נוגעין בו, ובפ"ת (שם סק"ב) הביא משו"ת פמ"א (ח"ג, סי' ח) דאם יצא דרך מרגלותיו משיצא רובו. שמבואר מזה שהן עובר שיצא ראשו והן עובר שיצא רוב גופו דינם כילוד. וממילא השתלת ראש של אדם אחד על גופו של אדם אחר היא לכאורה הרכבת שני אנשים כאחד.

הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל בביקור במכון מקבל הסברים מפי הגרל"י הלפרין על פתרונות הלכתיים לבתי חולים בשבת

בשלב רחוק יותר יתכן שכתוצאה מההתקדמות בחקר המדע הגנטי תיווצר האפשרות לשנות את אחד הגנים בתאי גופו של בעל חי מסויים, שיש לו דמיון קרוב לאדם, כגון קוף וכדו', וליצור ממנו יצור הנראה כבן אדם ומתפקד כמותו.

כל האפשרויות שהזכרנו, ועוד רבות אחרות כיוצא בהן, הרי מלבד השאלות ההלכתיות החמורות וכבודות המשקל שהן מציבות בפנינו - ביחס למעמדם האישי של היצורים הללו, כשרותם לבוא בקהל, הגדרתם בנוגע לכל המצוות האמורות בתורה, ועוד כהנה וכהנה - הן מעלות גם את הבעיה שבעצם העיסוק בזה, האם יש בכך משום "רפואה", שנתנה תורה רשות לעסוק בה, או שמא זו "יצירה" חדשה שאין לנו להתעסק בזה, בשל האיסור לשנות את החוקים שנחקקו במעשה בראשית.

למעשה, מתעוררת שאלה זו גם בנוגע לטיפולים רפואיים המתבצעים כבר כיום, כמו השתלות איברים, או הפריות חוץ גופיות, שהפכו לחזון נפרץ בזמננו. שגם לגביהם יש לדון אם אינם בכלל שינוי סדרי הבריאה.

באופן עקרוני נראה, כפי שכבר הזכרנו לעיל, שגדרה של "רפואה" היא כל פעילות רפואית שמטרתה לרפא מחלות ולתקן מומים ופגמים בגוף האדם (ולענין זה נראה שגם עובר הוא בכלל אדם, ועי' במש"כ הר"ן בפ"ח דיימא לענין אם מחללין שבת על הצלת עובר) הקיים זה מכבר. לפיכך כל טיפול גניקולוגי המתבצע ברחם האשה הוא בגדר של רפואה. וגם רובן של ההשתלות המבוצעות כיום יש להתייחס אליהן כאל רפואה, שכן האיברים המושתלים מתבטלים לגופו של האדם החולה והופכים לחלק ממנו. ובדומה לזה מצינו בגמ' (סנהדרין צא): דהשלמת איברים היא בכלל רפואה, דאיתא התם: "רבא רמי כתיב אני אמית ואחיה וכתוב מחצתי ואני ארפא, אמר

הקב"ה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שמחצתי ואני ארפא". ופירש"י (שם): "כתיב אני אמית ואחיה, דמשמע כשם שאני אמית את האדם כך אני מחייהו כשמת בעל מום עומד וחי בעל מום, וכתיב מחצתי ואני ארפא, שכשהוא מחיה מרפא את המחץ ועומד שלם, והדר מה שמחצתי, שלאחר מכן מתרפא, וכדלעיל עומדין במומן ומתרפאין". שמטעם זה נראה שיש להתיר את הפעולות הללו, שהרי כבר ניתנה רשות לרופא לרפאות.

אולם כל פעילות רפואית אחרת, כגון טיפולי הפריות שונות או הרכבת ראש של אדם אחד על גופו של חברו, יש לראות בה "צירה" חדשה, ויש לדון בה מצד האיסור לשנות את סדרי הבריאה וחוקי מעשה בראשית וכנ"ל.

בספרנו שו"ת "מעשה חושב" חלקים ג-ד, ניסינו להתמודד עם מקצת מן השאלות ההלכתיות, העולות על הפרק בנושאי רפואה. בין הנושאים הנדונים בספר גם שאלות הכרוכות בבעיות מוסריות חמורות, מסוג בעיות האתיקה הרפואית, שכל האנושות כולה מנסה - ללא הצלחה - להתמודד עמן ולפתורן, כמו שאלות של הפסקות הריון, מניעת טיפול וניתוק מכשירי החייה מחולים סופניים (המוגדרות בפי אלו שלא זכו לאורה של תורה כ"זכות האדם על גופו" ו"רצח מתוך רחמים"), או שאלות מעין אלו שהזכרנו לעיל, של פיתוח יצורים חדשים, באמצעות הנדסה גנטית, של בעלי צורת בני אדם חסרי אב ואם, שלמעשה יהיו אך ורק רובוטים בעלמא, אשר כל ההבדל בינם לבין הרובוטים המוכרים לנו כיום יתמצה במהות האנרגיה המפעילה אותם בלבד, כי בעוד שהרובוטים הקיימים פועלים על בסיס אנרגיה אלקטרונית, רדיו-אקטיבית, או סולארית, יפעלו הרובוטים הללו מכח אנרגיה אחרת של בעל חי מסויים וכיו"ב.

התשובות לכל השאלות הללו טמונות כמובן אך ורק בתורתנו הקדושה, ואין בעולם שום דרך אחרת להתמודד עם בעיות מעין אלו, הנצבות לפתחה של האנושות כולה, אלא רק בחשיפת מקורות מעיינותיה הטהורים והאלוקיים של התורה, אשר ארוכה מארץ מדה, והפך בה דכולא בה, ובקבלת המגבלות והסייגים שהוטלו עלינו ע"י הבורא יתברך שמו בכל הנוגע לחקר היקום וחוקי הבריאה, שבדרך זו בלבד ניתן לשמר - בד בבד עם ההתפתחויות הרפואיות והתגליות המדעיות הכבירות - את יחודו ומהותו של האדם שנברא בצלם, של ישראל שנקראו בנים למקום, ובתוככי כרם בית ישראל של הכהנים הלויים והישראלים וכיו"ב.

מן הראוי לציין, כי לא פעם פונים אלינו גם משאינם בני ברית, המתחבטים רבות בבעיות מוסריות ואתיות, ומבקשים לשמוע את דבר ד' זו הלכה מפי נושאי דגלה של היהדות המקורית והנאמנה, ואנו נוכחים לראות כי הם עומדים משתאים ומשתוממים נוכח התשובות הבהירות והמאירות הגנוזות וצפונות בתורתנו הקדושה.

העיסוק בבירור וליבון שאלות רפואיות לאור ההלכה כמוהו כהליכה על גבי חבל דק, שכל סטיה ונטיה קלה לכאן או לכאן עלולה להפיל לתהומות. שכן בנושאים אלו הגבול שבין האיסור בתכלית האיסור ובין החיוב והמצוה הוא לעיתים קרוב עד מאד, ודרושה לפיכך הבחנה דקה מן הדקה להצבת הגבולות האמיתיים.

כך הוא בנוגע לשאלות הלכתיות בעניני פוריות והפריות, שמחד גיסא הן גובלות בשינוי חוקי הבריאה שנחקקו בששת ימי בראשית, בנוסף על כל הבעיות האחרות שהן מעוררות בנוגע ליחוסו של הולד, ומאידך גיסא הן כרוכות לעיתים רבות במצבים קרובים לפקוח נפש של זוגות חשוכי ילדים, ועל דרך שאחז"ל (נדרים סד: וע"ז ה.) שמי שאין לו בנים חשוב כמת.

בדומה לזה גם ביחס לנושאי ההשתלות, שיש בהם מצד אחד בכדי להציל על ידם נפשות מישראל מסכנה ודאית, ומצד שני יש לדון בהם במקרים רבים בשאלות חמורות הנוגעות לקיצור חיי התורם ח"ו. כמובן שכך הוא גם לגבי שאלות הלכתיות שונות של דחיית נפש מפני נפש, כמו ניתוק מכשירי החייה מחולה אחד לצורך חיבורו לחולה אחר, הפלות והפסקות הריון להצלת האם, דילול עוברים בכדי להציל את מקצתם, ועוד כיוצא באלו, שמעצם טבען גובלות השאלות הללו בחששות של איסורי רציחה רח"ל לצד זה ובחיוב הצלת נפשות לצד אחר.

אף השאלות ההלכתיות בעניני שבת ומועד הן על גבול האיסור והחיוב, ויש לשקול בהן, בעת ובעונה אחת, הן את דיני ואיסורי שבת, על כל חומרתם, והן את דיני פקו"נ וחיוב הצלת נפשות. כיוצא בזה גם בנוגע לשאלות של טומאת כהנים בבתי חולים, שכרוכות באיסור חמור של לאו דאורייתא מחד גיסא, ובנושאים - כמו טיפולים רפואיים מסויימים, ביקור וסיעוד חולים נזקקים ועוד - שיש להם היבטים של פקו"נ מאידך גיסא.

אספקלריה

על סדר היום

פניציה - סערה בבקבוק יין

בעקבות הסערה הציבורית האחרונה אודות חילולי השבת במפעל 'פניציה' מצד אחד והסכנה הנשקפת לקיומו מצד שני • רבני ומהנדסי המכון המדעי טכנולוגי להלכה המלווים את המפעל כבר למעלה מארבעים שנה • החל משנות פעילות עקרות של הצעות פתרון שונות שלא זכו לשיתוף פעולה • המשכם בלמעלה מעשור שנים של שיתוף פעולה מלא בין המפעל למכון לצמצום ומזעור חילולי השבת • 'מתווה יום-הכיפורים' שהוצע ע"י ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א עקב ההתעוררות הציבורית המחודשת • המתווה שאומץ פה אחד ע"י רבני הועדה למען קדושת השבת וכל גופי הכשרות בארץ • המתווה שנבחן ביסודיות ע"י מהנדסי המכון ר' דן דוידאן וד"ר יעקב לרנר, בשיתוף עם מומחים חיצוניים נוספים ונמצא מעשי ומתאים ליישום • המתווה היחיד שאושר ע"י גדולי ישראל שליט"א • ההבטחות שהובטחו למפעל 'פניציה' לחיזוק המפעל ועידוד צריכת תוצרתו עם קבלת 'מתווה יום-הכיפורים' • תקוות כולנו כי בסופו של דבר יגבר השכל הישר ויתקבל המתווה, לשביעות רצון כל הצדדים

על כל זאת בתיעוד של תמונות, מסמכים וקטעי עיתונות

מכתב הסיכום שניתן ע"י הנהלת המכון למפעל 'פניציה', בחודש תמוז תשע"ז, על הצעדים הרבים שכבר נעשו לצמצום ומזעור חילולי השבת ועל מה שנוותר עדיין לעשות לקראת השבתות המלאה בשבתות ובמועדים

במהלך העשור של שיתוף הפעולה. מכתב מטעם הנהלת מפעל 'פניציה' לראש המכון הגר"מ הלפרין זצ"ל, על רצונם ונכונותם להתקדם לקראת שמירת שבת מלאה

כינוס החירום בעשי"ת תשע"ח. נראים מימין לשמאל: הגרש"י שטיצברג, ראש המכון הגרא"מ הלפרין, הגר"מ ידלר, הרב י. גולדקנופף נושא דברים ועוד מנציגי גופי הכשרות

התקשורת מדווחת על כינוס החירום ועל הצעתו של הגרא"מ הלפרין שליט"א ל'מתווה יום-הכיפורים' שהתקבלה פה אחד ע"י כל המשתתפים

כינוס החירום שיזם הרב יצחק גולדקנופף, מזכיר ועדת הרבנים למען קדושת השבת, בעשרת-ימי-תשובה תשע"ח, בהשתתפות הרבנים הגאונים חברי הועדה, נציגי כל גופי הכשרות בארץ, מקיר לקיר, יחד עם ראשי ומנהלי מפעל 'פניציה', אשר במרכזו העלה ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א את הצעתו ל'מתווה יום-הכיפורים'

התקשרו עם המנהל המפעל, והחלטו לדרוש מבט בלוקים בנפרד לשיטת ימי-הכיפורים ושמעיק את האפשרות להשבת כליל את המפעל בשבתות ובחגים.

ברצוננו להמיר את כל ענייני החלטת הרבנים שישונו נדרשו מקצועות השטח אשר נבדקו ואושרו והיו חיוני ועשיר על המידע הנדרש.

א. המפעל יתנון בכל שבת וצום המסובת וזוהו יום שלום הכיפורים, באמצעות מיתור אוטומטי, לכל יוצרי.

ב. המפעל יתנון לכל קווי הייצור, החל מקודם כניסת השבת או החת, ועד לאחר נטת השבת או החת.

ג. אוטומטית של יחידים הם תחומי המפעל לאורך כל שעות השבת או החת.

ד. המפעל יתנון מספר מוביל של עובדים נכונים לשבתות וחגים, לצורך בקרה ומיקוד והתערבות במקרה חירום.

אם, אנו מבטיחים מבט, לטובת כולם, להתחיל מיידי לא ידוע, בבדיקה רצינית ובעת של המעורבות כלל האשר, ולמועד של מניסיונות את המסדנים העלולים להירשם לם כחוצה מקבלת המעורבות היתר.

כפי שהשבת כלל עובדי המפעל מחדש שבעי ארצנו הקדושה והמנוגדת תהיה ידוע להעריך כוננו את מאמצים ומסורתיים למען קדושת השבת, ובעת שכל דרך אפשרית לשייך בורכס להביא לעשינו המפעל, אם כהגות נציגת התבקשנו מוצרנום לקיודא ולעבור החת, כולל הכיפורים ומפעלים אחרים, לטובת כן, ואם בדרכים חוקיות ואמצעים משמלתיים אחרים, באמצעות הגנינים החרדים והמסורתיים בנסת ובמסגרת קדושת השבת קרובה לים.

מכתבי ועדת הרבנים למען קדושת השבת והמכון המדעי טכנולוגי להלכה, שאליהם מצטרפים כל גופי הכשרות בארץ, ללא יוצא מן הכלל, לראשי ומנהלי מפעל 'פניציה' לבחון יחד עם מהנדסי המכון את יישום 'מתווה יום-הכיפורים'

ועדת הרבנים שע"י מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
למען קדושת השבת בא"י
02-5361225 ת.ד. 5690 ירושלים

ב"ה, כ"ח בשבט תשע"ח
15 בינואר 2018
45204

לכבוד

הנהלת חברת 'פניציה'
שלום וברכה,

הנדון: שמירת שבת כהלכתה במפעלי פניציה

סימוכין: מכתבת אליכם מיום 22.11.17 מספרנו 43739

נפתח בשבח ונציין, כי אנו מוקירים ומעריכים מאד את נכונותכם בדיקה מקצועית אמיתית ומעמיקה מאפשרת להשבת המפעל בשבתות ובחגים. עתה, מבקשים אנו להגיע לכלל סיכום, כדי שמדע לאן פנינו מועדות, ומבחינתנו, אנו מבקשים להוסיף לתתם עד סוף שבוע זה על הסכם לשמירת השבת במפעלי 'פניציה' – ואין ספק שהדבר יסב שמחה רבה והצלחה לכולם.

ולגופם של דברים:

- א. הועדה למען קדושת השבת קיבלה לידה את הדו"ח המקצועי שהוכן ע"י המהנדס ר' דן דוידיאן, ממכון המדעי טכנולוגי להלכה, ומהנדס ר' יהודה היינריך מביב, יחד עם הדו"ח המצורף שהוכן ע"י המהנדס היועץ מר אבינעם לבני.
- ב. למדנו את הדו"ח היטב, ונכתנו לראות כי המהנדסים ר"ד דוידיאן ור"י היינריך מצאו כי ניתן בחלטת, בהיערכות קצרה, להשבת את המפעל בכל שבת במתכונת המכונה "מתכונת יום הכיפורים", בתוספת שיפורים נוספים. גם מתוך הדו"ח של מר א. לבני הבנו בבירור כי הדבר אפשרי בחלטת וניתן ליישם באופן כמעט מיידי.
- ג. העברנו את הדו"ח למרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, והם קבעו בצורה חד משמעית כי המתווה היחיד המקובל עליהם הוא כזה אשר יביא להשבתה מוחלטת של המפעל בשבתות ובחגים ללא כל ייגור, וכי מתווה אחר להמשכת הייצור בשבתות ובחגים, בכל דרך שהיא, אינו מקובל עליהם בשום מניס ואופן.
- ד. יחד עם זאת, גדולי ישראל שליט"א מודעים היטב לתוצאות ההשבתה של כשישים יום בשנה בגין שמירת שבת כהלכתה כפי שנהוג בכל המפעלים "שומרי שבת ומועדי ישראל", שבת היא מקור הברכה לשומריה ולטוריה, גדולי ישראל יברכו את שומרי השבת בברכה מרובה במזל ובהצלחה רבה, מיד לכשיתחילו לשמור בה שבת כהלכתה.
- ה. לפיכך אנו מייעצים, לקבל במלואו את המתווה המופיע בדו"ח של ר"ד דוידיאן ור"י היינריך, עליו סמכו הרבנים ידיהם.

המו"מ עם 'פניציה'

(המשך מעמוד ראשון)
לאחר שלא הושגו הבנות. משמעות הדבר שאל השווקים יוסיפו להגיע ינות בבקבוקים תוצרת מפעל מחלל שבת. מזה המישה חודשים שמתקיימים ימים דיונים ומשא ומתן בין ועדת הרבנים וגופי הכשרות, בנוגע לאפשרות להפסיק את ייצור הבקבוקים במפעל 'פניציה', בעצם ימי השבת והמועד.

נושא ייצור הבקבוקים בשבת, שהסעיר את הציבור שומר השבת. הגיע לשולחן ועדת הרבנים לאחר שהתברר כי חלק גדול ואולי עיקר של כקבוקי היין ומין הענבים שצורך הציבור שומרי השבת – הוא מתוצרת מפעלי 'פניציה'. הפועל למגנית לב, שלוש מאות וחמישים וארבעה ימים בשנה, להוציא יום הכיפורים.

במפעל טענו כל השנים, כי אין אפשרות להשבית מדי ש-בוע את המפעל בשבת, שכן כיבוי והפעלתו מחדש, אמורים לקחת כמה ימים. בעקבות ההתערורות הציבור-ית וההלכתית הרחבה שהיתה סביב הנושא לפני המישה חודשים, נפגשו הרבנים והמומחים עם הנהלת 'פניציה'. לאחר שהם טענו כי אין מנוס מעבודה בשבת, הוכרז להם כי ייעשה כל מאמץ למצוא פתרונות טכנולוגיים, שיאפשרו להשבית את המפעל בשבת, אך לא בצורה שייסגר בעקבות זאת במרבית ימי השבוע וללא נזק כבד, כפי שהנהלת המפעל ביקשה להציג.

אכן, לאחר עבודת מחקר ובדיקה יסודית של מהנדסים מומחים בתחומי הייצור, בש-יתוף עם המכון הטכנולוגי להלכה שבראשות הרב הלפר-ין ורבנים מומחים להלכה וטכנולוגיה, נמצא מתווה מקצועי-הלכתי מצויץ. המתווה בנוי על התפיסה של השבת המפעל ביום

לקראת הפגנות

העיתונות החרדית מדווחת על המשך המו"מ עם מפעל 'פניציה' לקבלת 'מתווה יום-הכיפורים'

ועדת הרבנים שע"י מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
למען קדושת השבת בא"י
02-5361225 ת.ד. 5690 ירושלים

1. במידה ותחליטו חליה לדחות זאת, נאלץ בעל כרחנו להודיע למרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א ששלחנו, כי לצערנו הרב המומי'ח החיובי שהחל עם חב' 'פניציה' נכשל, נאלץ למשוך את ידנו מכל הענין, במאן ואילך כל אחד מגופי הכשרות ומציבור שומרי שבת מקדשי שביעי, יעשה כמיטב הבנתו ועל פי הוראת רבותיו.
2. אנו תקווה כי אכן תשכילו לתבין את אשר לפניכם, ותקבלו את עצתנו והמלצתנו, כדלהלן, ויפה שעה אחת קודם:
1. אנו ממתנים לתשובתכם החיובית, תוך עשרה ימים, על נכונותכם לקבלת המתווה המכונה "מתכונת יום הכיפורים", במלואו, כפי המפורט בדו"ח של המהנדסים ר"ד דוידיאן ור"י היינריך, יחד עם לוח זמנים מדויק ליישום המתווה במלואו תוך זמן קצר ככל האפשר.
2. ברגע שנקבל מכם תשובה חיובית ברוח זו, נפרסם מיד על נכונות של חב' 'פניציה' להתחיל לשמור שבת כדת וכדין.
3. מיד לאחר השבת הראשונה, שבו ייושם המתווה האמור במלואו, תוך שמירת שבת מוחלטת ללא כל ייצור, תצא הועדה למען קדושת השבת, בשליחותם ובגיבויים של גדולי ישראל שליט"א, בקריאה ובקשה לצבור שומרי שבת ומקדשי שביעי בארץ ובתפוצות, לחזק את ידי מפעלי פניציה ולבקש מהם לצרף ולהשתמש בבקבוקים מתוצרת חב' 'פניציה'.
4. במקביל, כבר בנדברים עם נציגי הציבור של היהדות החרדית והדתית, בכל פגישה אמר לנו כי ברור כאשר חברת פניציה תתחיל לשמור שבת כהלכתה, בהתאם למתווה האמור, יעשו הם כל מאמץ לסייע להם בכל דרך אפשרית שיאפשרו לכם נציגות גבוהה יותר בימות החול, וכן תזרה מהירה ו"חלקה" יותר לייצור לאחר שבתות וחגים.
5. ועל כולנה, תוכן בודאי לברכת השבת – "כי היא מקור הברכה", שתלווה את המפעל כולו בכללותו ואת כל אחד מעובדיו באופן פרטי, במזל וברכה, בשפע ובהצלחה ובכל הישועות כאו"א ומשאלות ליבו לטובה.

ברכת השבת

מבעד לאספקלריה

מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו

בשביל החלב

ראש המכון הגרא"מ הלפרין נושא דברים נראים עוד משמאל לימין הגר"פ פדוואה המפקח הרב א. שלזינגר הגר"מ גרוס הגרא"י הורוויץ הגר"פ זנדר והמנחה הרב טירנויאר

ראש המכון הגרא"מ הלפרין בדיון הלכתי עם הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס גאב"ד חניכי הישיבות ויו"ד בד"ץ ועדת מהדרין. מימין נראה רבה של תנובה הרה"ג זאב וייטמן

בפרוס חג הפסח האחרון התקיים בירושלים הכנס התורני השמיני של בד"צ ועדת מהדרין תנובה, שהוקדש השנה למכלול סוגיות הלכה למעשה, תחת הכותרת 'כשרות - מסורת וחדשנות'.

כמיטב המסורת של הכינוסים התורניים השנתיים של בד"צ ועדת מהדרין השתתפו גם השנה בכנס מאות איש, ובתוכם ציבור גדול של רבנים ומורי הוראה, שהאזינו בקשב רב לשיעורי הפתיחה של הגאונים שליט"א העומדים בראשות בד"צ ועדת מהדרין, ולמהלך הדיונים המעניינים והפוריים שנערכו בשלושת המושבים המיוחדים לאורך כל היום.

אחד המושבים המרכזיים הוקדש לנושא 'הכשרות ושמירת השבת'. השתתפו בו ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, הגאון רבי אברהם י. הורוויץ שליט"א, חבר בד"צ ועדת מהדרין, והגאון רבי משה פינחס זנדר שליט"א, רב ומו"ץ בת"א ומחבר ספרי 'מנחת השבת' ו'מנחת הכשרות', כשהמנחה היה הרב ישראל פינחס טירנויאר שליט"א.

את הדיון פתח הרה"ג ר' זאב וייטמן שליט"א, רבה של תנובה, שהעביר סקירה כללית על שמירת השבת בתנובה. לאחר מכן נשאל ראש המכון, הגרא"מ הלפרין שליט"א, האם לדעתו יש להעדיף חליבה בשבת ע"י נכרים על חליבה במתקני חליבה מיוחדים לשבת, או להיפך. תשובתו הברורה של הגרא"מ הלפרין היתה נחרצת וחד משמעית. הוא הסביר בהרחבה רבה, כי חליבה ע"י נכרים היא דרך החליבה המומלצת והמהודרת ביותר לשבת, בעוד שכל אמצעי החליבה האחרים הקיימים כיום הם פתרונויות דחוקים ביותר של שעת הדחק, המבוססים על יסודות רעועים, מה גם שאין שום פיקוח מתאים על אופן פעילותם ודרכי השימוש בהם, כך שנוצרות שאלות חמורות ביותר, הגובלות באיסורי דאורייתא.

עם תום הדיון של מושב זה התבקש הגרא"מ הלפרין שליט"א להשמיע דברי סיכום, ובשם כל המשתתפים בדיון הודה מקרב לב לרבה של תנובה, להרבנים הגאונים חברי בד"צ ועדת מהדרין והעומדים בראשו, למפקח הראשי של ועדת מהדרין, על מאמציהם הבלתי פוסקים לאורך כל ימות השנה לספק לציבור מוצרי חלב בכשרות מהודרת, ואיחל להם ברכת הצלחה רבה גם בהמשך דרכם.

שלום ירושלים

הרב יוסף דייטש והרב משה גורא בפגישה בחדרו של ראש המכון שליט"א בהשתתפות הרה"ג ר' יעקב לוריא, הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר ומהנדס ר' ישראל מוסקוביץ

סגן ראש עיריית ירושלים הרב יוסף דייטש וחבר מועצת העיר הרב משה גורא עם ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א במהלך הביקור

בתקופה האחרונה החלה עיריית ירושלים בהתקנת פחי אשפה טמונים בשכונות העיר. בעקבות כך מוצפים רבני המכון בפניות רבות, חוזרות ונשנות, מצד גורמים שונים, וביניהם רבני שכונות ומורי הוראה נודעים, לבירור יסודי של שאלת השימוש בשבתות ומועדים בפחים אלו, אשר אמורים להיות מותקנים בהם חיישנים דיגיטליים שונים, כמו חיישני נפח, תנועה וחום, שתפקידם לדווח ולאותת למוקד המרכזי על מצב הפח והאשפה שבתוכו.

לצורך בירור יסודי של הנושא ומציאת דרכים מהודרות לפתרון מושלם לכל הדיעות, הגיע לביקור במכון סגן ראש עיריית ירושלים, הרב יוסף דייטש, מחזיק תיק שיפור פני העיר, כשיחד עמו השתתף בביקור גם חבר מועצת העיר, הרב משה גורא, אשר נועדו לפגישה עם ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א וצוות רבני ומהנדסי המכון, שמעו מפיהם על הבעיות והדרכים לפתרון, והבטיחו לקבוע פגישה מורחבת עם כל הגורמים הרלוונטיים על מנת למצוא יחד את הפתרון המלא ומהודר ביותר.

קול דברים אתם שומעים

ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א, יחד עם רבני המכון הרבנים הגאונים רבי יעקב לוריא, רבי משה רובינשטיין, ורבי יוסף הילדסהיימר בדיון הלכתי מקיף עם הרה"ג ר' דניאל בלאק שליט"א

אל בין כותלי המכון זורמות זה מכבר פניות רבות, חוזרות ונשנות, מצד רבני בתי-כנסת רחבי ידיים ומנהיגי מרכזים קהילתיים ענקיים, של יהודים אורתודוקסים שומרי שבת כהלכתה, ברחבי הארץ, ובעיקר בתפוצות הגולה מכל רחבי תבל, אשר מתקשים מאד בהשמעת תפילתם של החזנים ושליחי הציבור לכל רחבי אולם בית-הכנסת, וכן בהשמעת הדרשות ושיעורי התורה, למאות ואלפי המשתתפים בתפילות ובשיעורים. לדבריהם, הדבר גורם לחלק מהמתפללים להדיר את רגליהם מבתי-הכנסת, ובמקרים גרועים יותר להצטרף לקהילות רפורמיות או קונסרבטיביות למחצה לשליש ולרביע, או לחילופין להתפשרות, מחוסר ברירה, על פתרונות מפוקפקים למדי לשימוש במערכות הגברת קול חשמליות בשבתות ומועדים, על כל ההשלכות החמורות שיש לכך הן מבחינה הלכתית והן מבחינת הפירצה בחומת השבת.

בעקבות זאת, הגה בשעתו ראש המכון הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל רעיון חדשני, לפיתוח מערכות אקוסטיקה מורכבות ומשולבות, ללא שום אלמנט חשמלי אלקטרוני מכל סוג שהוא, שאמורות לספק מענה מתאים גם לבתי-כנסת בני אלפי מתפללים, וכבר בא בדברים על כך עם גדולי הפוסקים של הדור הקודם.

לדעת מומחים, עמם התייעץ, קיימת היתכנות גבוהה להצלחה ליישם בפועל את הרעיון החדשני התיאורטי ולהופכו לבר ביצוע, אך הדבר כרוך במשאבים רבים ובהשקעה כספית עצומה למחקר ולפיתוח. מחוסר אמצעים מתאימים נגזר הרעיון למשך שנים ארוכות.

לאחרונה, אירעה התפתחות חיובית מסויימת בכיוון האמור, בעקבות נכונותו העקרונית של איל הון יהודי מברזיל לממן את ההשקעה במחקר ובפיתוח, כשבמקביל, קהילה גדולה בפריז הציעה לתרום את בניית האב-טיפוס הראשוני באולם בית הכנסת שלה, המכיל כשלושת אלפי מקומות ישיבה.

לשם כך נועדו ראש המכון הנוכחי, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, יחד עם צוות רבני המכון, הרבנים הגאונים רבי יעקב לוריא שליט"א, רבי משה רובינשטיין שליט"א ורבי יוסף הילדסהיימר שליט"א, לדיון מקיף וממושך עם הרה"ג ר' דניאל בלאק שליט"א, המתאם ומקשר בין המכון לבין איל ההון הברזיליאני, שבו נידונו בכובד ראש כל מכלול ההיבטים ההלכתיים והציבוריים הכרוכים ביישום הרעיון החדשני.

הלכה ברורה

הרב הראשי לירושלים בדיון הלכתי עם ראש המכון וצוות הרבנים והמהנדסים

ראש המכון הגרא"מ הלפרין מלווה את הרב הראשי לירושלים בתערוכת המכון

ראש המכון בדיון הלכתי עם הראשי לירושלים

הרב הראשי לירושלים, הגאון רבי אריה שטרן שליט"א, הגיע לביקור מקיף וממושך במכון המדעי טכנולוגי להלכה, על מנת לשמוע ולהתעדכן על הפיתוחים החדישים בתחומים שונים, ובכל החידושים האחרונים שהתחדשו ומתחדשים בין כותלי המכון דבר יום ביומו.

את פניו של הרב הראשי לירושלים קיבל ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, שערך עמו סיור בתערוכה זוטא המותקנת באורח קבע בכניסה למבנה המכון, והסביר לו על כמה מפיתוחי המכון במישור הציבורי ובמישור הפרטי גם יחד.

לאחר מכן נועד הגר"א שטרן עם ראש המכון שליט"א בחדרו, בהשתתפות צוות רבני ומהנדסי המכון, שדנו עמו ממושכות בשורה ארוכה של נושאים הלכתיים, כמו משאבות מים להגברת לחץ המים בבנינים רבי קומות, מערכת מרכזית לפתרון בעיית בישולי נכרים במטבחים ציבוריים, מדי מים דיגיטליים, פחי אשפה טמונים, עגלות נכים.

הרה"ג רבי יעקב לוריא שליט"א מציג בפני הרב הראשי לירושלים גם של המערכת לפתרון בעיית בישולי נכרים במטבחים ציבוריים

אראנו נפלאות

הדים נלהבים לכתבה המרתקת "נפלאות מתורתך", אודות הגילוי המדהים של ראש המכון הגאון הגדול רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל על סולם ערכי התרכובת הכימית של חמשת מיני דגן מתוך משנת חז"ל ורבותינו הראשונים והשפעתם על ההגדרות של חמץ בפסח, אשר התפרסמה בגיליון החגיגי של עיתון 'המודיע' לרגל חג הפסח האחרון, במוסף 'פרקים'.

בכתבה המיוחדת במינה, שנכתבה ביד אמן ובכשרון רב והתפרסמה על-פני שמונה עמודים גדולים, גולל הכותב בפני הקוראים את הסיפור המלא והמרתק, שעדיין לא סופר מעולם, מתחילתו ועד סופו. הסיפור שהביא בעקבותיו לתגלית המרעישת - על סולם הערכים היחסי המדויק בדיוק מקסימלי של תרכובות הגלוטן והעמילן בחמשת מיני דגן ומזונות אחרים - המוסברת גם היא בכתבה זו בהרחבה רבה בטוב טעם ודעת.

הגילוי המדהים, שנחשף לראשונה במלואו בכתבה האמורה, כמו גם הסיפור המעניין שהוביל אליו, היו בימי החג האחרון לשיחת היום בקרב חוגים רבים, והביאו לקידוש השם גדול ולחיזוק האמונה בקדושת התורה הנצחית ובדברי חז"ל הקדושים ורבותינו הראשונים כמלאכים שכל דבריהם אמת וצדק.

מעלין בקודש

מנהלי חברת המעליות בפגישתם במכון

מנהל חברת המעליות 'קונסיס', מר מירון שוורצמן, יחד עם מהנדס החברה מר קובי, הגיעו לפגישה מקצועית בין כותלי המכון, על מנת ללמוד ולהבין את הדרישות המהודרות והמחמירות של המכון לפיקוד שבת למעליות, ובמיוחד לגבי המעליות החדישות מסוג MRL.

הם נועדו לפגישה יסודית וממושכת עם מהנדס המעליות של המכון, מר אוריאל סלומון, בהשתתפות הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר שליט"א מרבני המכון, שהסבירו להם בפירוט רב את המפרט המורחב של דרישות המכון אחת לאחת.

עוד אבנך ונבנית

לבקשת ראשי הרשות הממשלתית להתחדשות עירונית, התקיימה פגישה היכרות ממושכת בינם לבין ראשי המכון המדעי טכנולוגי להלכה.

מטעם המכון השתתפו בפגישה: ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, יחד עם הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר, ומטעם הרשות השתתפו: גב' עינת גנון, סמנכ"ל"ת הרשות; גב' נועה זרמון ברנט, אדריכלית הרשות; גב' עידית מנשה; והרב יחזקאל פלדמן, מתאם הקשרים עם הציבור החרדי.

מטרת הפגישה הייתה למצוא דרכים הלכתיות מהודרות, שיעודדו ויאפשרו בניה מחודשת בדרכים שונות, במסגרת התחדשות עירונית, בריכוזים חרדיים ברחבי הארץ.

בפגישה נידונו בצורה מעמיקה ויסודית הבעיות הניצבות בפני ציבור שומרי התורה והמצוות במגורים בבנינים רבי קומות והדרכים המהודרות לפתרון. סוכם להמשיך את הקשר בעתיד, לטובת כל הנוגעים בדבר.

על משמר ההלכה

תנורי אפייה משולבים - דו תאיים

בבואנו לרכוש תנור אפייה משולב, בעל שני תאים, עלינו לדעת את המשמעות הרבה של דגם התנור. התנורים רובם ככולם נראים דומים וזהים כלפי חוץ, אך בבדיקה מעמיקה בקרבו של תנור ימצאו שינויים מפליגי לכת, בעלי השלכות רחבות הנוגעות לאיסורי בישול בשר בחלב.

תנור שאינו מפקח כהלכה, על-ידי גורמים מוסמכים בעלי מומחיות והבנה מיוחדת בתחום טכנולוגי ספציפי זה, עשוי להוות מכשלה חמורה.

מן המפורסמות הוא, כי הסטנדרטים ההלכתיים הגבוהים והמהודרים ביותר, להפרדה מוחלטת בתנורי אפייה דו-תאיים, נקבעו על-ידי רבני ומהנדסי המכון המדעי טכנולוגי להלכה.

בעבר הלא-רחוק היו שהקילו להשתמש אפילו בתנור חד-תאי לבישול ואפיית מאכלים חלביים ובשריים, בזה אחר זה, בתבניות אחרות, בתנאים מסויימים¹. רבים וטובים החמירו יותר, להשתמש דווקא בתנור דו-תאי, לתבשילים ומאפים בשריים בתא אחד ולתבשילים

ניתן להבחין בלוח הפח המפריד בין שני התאים ובהפרדה וההרחקה בין שתי הארובות

ומאפים חלביים במשנהו, בזה אחר זה, או אפילו בו זמנית בעת ובעונה אחת, מבלי לתת את הדעת על צורת ההפרדה בין התאים.

הראשון שעורר על כך, בשעתו, היה ראש המכון הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, שבספרו 'כשרות ושבת במטבח המודרני' (כשרות, ח"ג, עמודים קנט-קסח), שיצא לאור לפני ארבעים שנה (בשנת תשל"ט) עמד לראשונה על סוגי התנורים וההבדלים שביניהם.

הוא גם היה הראשון, אשר ביוזמתו ובהנחייתו החלו לבדוק ביסודיות רבה את התנורים הדו-תאיים, ולאשר את השימוש רק באותם העומדים בקריטריונים ההלכתיים המחמירים שנקבעו על-ידו, להפרדה מלאה ומוחלטת בין התאים.

לשם כך, נכנסו מהנדסי המכון המדעי טכנולוגי להלכה לעובי הקורה, הם הפכו כל אבן, פירקו כל בורג ובדקו ביסודיות כל תנור ותנור.

לאחר מכן הוחלט על רף דרישות הלכתיות מחמיר, העונה על הסטנדרט הגבוה של המכון, ורק החברות, אשר התנורים המיוצרים על ידיהם נמצאו עומדים בכל דרישות המכון, קיבלו את אישורנו ההלכתי².

קווי יסוד אלו אומצו, כידוע, ברבות השנים על-ידי גופי כשרות מהודרים נוספים והפכו לאבני דרך מקובלים בהבנת ונתינת הכשר לתנורי אפייה.

תכליתו ועיקרו של הפיקוח הוא, להביא להפרדה מוחלטת בין שני התאים, כך שיהא ניתן להשתמש בשני התאים בו זמנית, באחד לחלבי ובמשנהו לבשרי, ללא חשש העברת טעם וזיעה בין התאים או עירוב של אדי המאכלים.

להלן נתמקד בחששות ההלכתיות העלולות לצוץ בתנורים אלו, לאחר שיחדו כבר תא אחד לשימוש קבוע למאכלים או מאפים בשריים ואת התא השני לשימוש קבוע למאכלים או מאפים חלביים:

בשר בחלב

חיבור בין התאים:

שני התאים הניצבים האחד על גבי השני, עשויים להיות מחוברים זה לזה מקשה אחת באופן יציקתי, או להיות מחוברים ביניהם באמצעות הברגה.

חשוב לדעת את סוג החיבור, אם קיים, על מנת להבין האם חיבור זה הינו גורם מקשר בין שני התאים ועלול להעביר טעם מתא אחד למשנהו.

1. ראה: שו"ת 'מנחת-יצחק' (ח"ה סי' כ) ושו"ת 'ביע-אומר' (ח"ה, יו"ד, סי' ז).

2. רשימה מעודכנת של תנורי אפייה המאושרים לשימוש לכתחילה ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה פורסמה בעלון 'אספקלריה' ב' (ניסן תשע"ט).

התנורים המאושרים על ידי המכון, מיוצרים על פי הנחיותינו המפורטות, ונבנים באופן שאין כל חיבור ביניהם שיכול להעביר טעם בין התאים.

הפנל הקדמי:

גם לאחר שהתברר כי לא קיים חיבור בעייתי בין תאי התנור, יש לבדוק את הפנל הקדמי, עליו נושקות דלתות התנור כשהן נסגרות. בתנורים ללא פיקוח אמיתי, עשויה בהחלט להיות בעיה חמורה בעניין זה. באם הפנל הינו מקשה אחת, שוב מתעוררת מכשלת החיבור והעברת הטעם בין התא הבשרי לחלבי.

התנורים המאושרים על-ידי המכון לשימוש בו זמנית בשני התאים, נבנו באופן שלכל תא יש פנל נפרד.

בדגמים מסויימים של תנורים, שמחמת אילוצי היצרן הפנל הינו משותף לשני התאים, הוראת המכון היא שלא להשתמש בשני התאים בו זמנית, ולעתים יש גם צורך לבצע לחומרא ליבון קל, בעת מעבר בשימוש מתא אחד למשנהו, באמצעות חימום התא שעומדים להשתמש בו - לאחר שהשתמשו בתא האחר למין השני - בטמפרטורה המקסימאלית למשך כעשרים דקות, כמופיע בהוראות המצורפות לאישור ההלכתי³.

ארובה משותפת:

שימת לב מיוחדת צריכה להינתן לבדיקת אמצעי אוורור התנור - הארובה. בתנורים רבים עשויה להיות ארובה אחת משותפת לשני התאים. מצב שכזה עשוי לגרום לחשש איסור בשר בחלב, כתוצאה ממפגש האדים החמים המשותפים לשני התאים.

בתנורים המאושרים על-ידי המכון קיימת הקפדה על התקנת שתי ארובות נפרדות לחלוטין, האחת לתא הבשרי והשניה לתא החלבי. במקביל, אנו מקפידים מאד שלא ימצאו חורים במעטפת תאי התנור, בכדי שלא ייווצר שום מפגש או חיבור באדים הנפלטים, והתנורים המאושרים על-ידינו נבדקים ביסודיות, בדיקות חוזרות ונשנות, על מנת לוודא זאת למעלה מכל ספק.

פתח הארובה:

במקרה בו פתח (- פה) הארובה מכון כלפי מעלה, בצמוד למיקומם של להבות הגז - הכיריים, עשויה להתעורר בעיה אם הארובה תפלוט אדים בשריים, לשם דוגמה, בעוד שעל הכיריים יעמוד באותה שעה סיר חלבי רחב המכסה ברוחבו גם את השטח שמעל פיית הארובה.

הפתרון הוא הקפדה על הטיית פתח הארובה כלפי חוץ, באופן שיתרחק מאזור הכיריים, כך לא ייווצר מפגש של האדים עם סירי הבישול. עירוב אדים בפתחת הדלת:

פעמים רבות, התנור מיוצר אכן בהתאם לתנאים ההלכתיים המחמירים ביותר, כך שלא קיים שום חיבור לא בין התאים ואף לא בארובות, אך בעת פתיחת הדלת התחתונה, בזמן בו נאפה בתוכו מאכל חלבי, עולים אדים וחודרים מבעד לחריצי הדלת העליונה אל תוך התא בו מתבשל כעת תבשיל בשרי.

הפתרון אותו אנו דורשים בתנורים המאושרים על-ידינו הוא בדמות פס מחיצה, הממוקם בין שני התאים, המונע מהאדים של התא התחתון מלעלות ולהיכנס מבעד לחריץ שבתחתית דלת התנור העליונה.

במקביל, אנו דורשים גם להתקין גומיות איכותיות, העוטפות את מסגרת פתח התנור וגורמות לסגירה הרמטית לחלוטין.

זליגה:

נקודה נוספת הראויה לבדיקה היא הזליגה. בתנורים מסויימים תיתכן זליגת נוזלים מהתא העליון לתחתון.

לשם כך נדרשת מראש בניה נכונה של התנור ושימת לב לאיכות העבודה, כולל בדיקה יסודית של התנורים לפני אישורם לשימוש.

מאכלי פרווה:

בישול מאכל "פרווה" בתא הבשרי או החלבי מתאפשר באמצעות תבניות נפרדות, בתנאי שהתנור נוקה קודם לכן משאריות מזון בשרי או חלבי, וחומם בטמפרטורה המקסימאלית למשך כעשרים דקות.

3. החשש אמנם רחוק. אך עם כל זה אנו חוששים לחומרא להעברת טעם וזיעה מתא אל תא דרך הפנל המשותף.

בתמונה ניתן להבחין בפתחי הארובות המסתיימות באלכסון בכדי למנוע הגעת אדי האפיה לסירים המתבשלים על הכיריים

זהירות ותשומת לב נוספת:

חשוב לציין! ייצור התנורים מתבצע באופן יחידני, כשכל תנור מורכב בידי אדם. משכך יתכנו שינויים הנראים לכאורה כמזעריים, אך הם משמעותיים למדי מבחינת ההלכה. בעקבות זאת נדרש כל הוכש לבצע בדיקות מסויימות בביתו, כמצויין ומודגש באישור ההלכתי מטעמנו המצורף לכל תנור אפייה.

לעתים, כתוצאה משינויים קלים במהלך הייצור, למרות ההקפדות וההשגחה שלנו, עלולה להיווצר בעיה של מעבר אדים בין התאים, באופן שמצריך תיקון. לשם כך אנו מדגישים באישור ההלכתי כי על הלקוח לבדוק זאת בביתו, מיד עם קבלת התנור, כפי שמוסבר שם. יצוין, כי לעתים תיתכן תופעה הדומה למעבר אדים, בעקבות טמפרטורה סביבתית נמוכה, שהיא בעצם תופעה מוכרת הנקראת 'עייבי טבעי' של האדים המצויים מקודם לכן בתא השני, ואין בה שום חשש הלכתי וגם אינה מעידה על כל תקלה.

המחיצה והגומיות המונעים עליית אדים מהתא התחתון לעליון

תופעה נוספת, העלולה להתרחש במקרים חריגים, הינה זליגה של נוזלים מהתא העליון לתא התחתון. התופעה עלולה להיווצר כשמשאירים בתנור מאכלים רוויי נוזלים לאחר כיבוי התנור.

במידה ומבחינים בבעיה זו, מומלץ להקפיד מיד עם סיום הבישול

להוציא את המאכל מהתנור, או להשאיר את הדלת פתוחה מעט. באם הבעיה עדיין לא נפתרה, נדרש להגביה את החלק הקדמי של התנור כשני מילימטר, באמצעות הנחת מטבע וכדומה תחת שתי הרגליים הקדמיות, כך שהתנור ייטה במשהו לצידו האחורי.

שבת

מצב 'שבת':

בחלק מהתנורים, המאושרים על-ידי המכון המדעי טכנולוגי להלכה, מצויין כי קיים בהם מצב 'שבת'. במצב זה פועל התנור באמצעות גוף חימום בהספק נמוך, שעובד באופן רציף, ללא תלות בחייון טמפרטורה, וללא כל השפעה מפתחת הדלת וסגירתה, מה שמעמיד את התנור במצב מקביל לפלטת שבת ומאפשר שימוש בתנור כפלטת חשמלית מצויה, להשהיית מאכלים עליו מערב-שבת והוצאתם בשבת. החזרת מאכלים לשם בשבת, מותרת אך ורק בהתאם לדיני 'שהיה' ו'חזרה'.

טבילה והכשרה

טבילה:

מאחר שכל תנורי האפייה, מכל הסוגים, המשווקים בארץ, מיוצרים ומיובאים מחו"ל, התבניות והרשתות חייבות בטבילה.

הכשרה:

ראוי גם להקפיד להכשירן תחילה, באמצעות חימום תאי התנור, כשהן בתוכם, בטמפרטורה המקסימאלית למשך כעשרים דקות.

פירוליטי - ניקוי עצמי (Self - Clean)

קיימים תנורים חדישים בעלי מצב מיוחד הנקרא 'פירוליטי' - ניקוי עצמי.

מצב זה נותן מענה לשימוש בבשר אחר חלב ולהיפך, שכן בהפעלת מצב הניקוי העצמי מתרחשת באופן כללי פעולת "ליבון חמור", שהוא באופן וודאי לכל השיטות מועיל להכשרת התנור ממין זה למין שני⁴.

חשוב לציין, כי בעקבות הוראות היצרנים שלא להשאיר את התבניות בתוך התנור בזמן הפעלת הניקוי העצמי, ישנו צורך הלכתי ליחד תבניות מיוחדות למאכלים בשריים ותבניות אחרות מיוחדות למאכלים חלביים⁵.

4. עי' בשו"ת 'מעשה-חושב' (ח"ה, סי' יד, אותיות א-ג)

5. לגבי הכשרת תנורים מסוג זה לפסח - ראה עלון 'אספקלריה' ב' (ניסן תשע"ט) מאמר 'על משמר הפסח'.

באספקלריה של תורה

מאוצרותיו של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל

במסגרת הכתבים המרובים בכל מקצועות התורה, שהשאיר אחריו ברכה, מורנו ורבנו הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, ראש המכון במשך כיוכל שנים, ישנם גם כתבים רבים בענייני דרוש ואגדה, משולבים בהלכה, על פרשיות התורה ועל ענייני המועדים. חלקם הגדול נאמרו על ידו בתוקף תפקידו כרב בית הכנסת "זכרון בתיה" בשכונת מקור ברוך בירושלים, כשמהם, דברי תורה שהגיד במקהלות לעת סעודה שלישית, ומהם דרשות שהיה משמיע בשבתות ובמועדים ובהזדמנויות מיוחדות.

בני משפחתו שוקדים עתה על מלאכת עריכת הכתבים, ולקראת יום השנה הראשון מתעתדים בעז"ה להוציאם לאור עולם עלי ספר, בשמו יקבנו "מחנה לוי".

במסגרת זו נדלה מעט פנינים נבחרים מתוך דברי התורה שנערכו.

ל"ג בעומר

ושם נברא מעין לו וחרוב למאכלו

ע"י עצמן, כמ"ש "ואספת דגנך", ותירצו שם: "וי"ל דמיירי ודאי שעושין רצונו, אבל אין עושין כ"כ, דאינם צדיקים גמורים". והמהרש"א (חדא"ג שם) הקשה שהרי תחילת הפרשה ד"ואספת דגנך", שהיא פרשה שניה של ק"ש, מתחילה ב"והיה אם שמוע תשמעו", וא"כ מיירי בשעה שעושין רצונו של מקום, ואיך קאמר ר"ש דבזמן שאין עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' "ואספת דגנך", ותירץ המהרש"א עפ"י דברי התוס' הנ"ל,

דמיירי שעושין רצונו אבל אין עושין כ"כ, והוסיף שם דמדוקדק שאינם צדיקים גמורים מהא דבפרשה שניה של ק"ש לא נאמר בכל מאדכם, כמו בפרשה ראשונה, פרשת שמע, ורק מקיימים בכל לבבכם ובכל נפשכם.

ויש לבאר את חסרון העבודה שאינה בכל מאדך, דהנה עבודת ה' הנדרשת בכל לבבך ובכל נפשך, הריהי עבודה שכלית, שהשי"ת נתן לאדם את נפשו ואת לבבו, וממילא נדרש ממנו

לעבוד את ה' בכל לבבו ובכל נפשו. אולם בעבודה ד"בכל מאדך", שהיא במאד מאד, כדתנן במתני' (שם דף נד.): "דבר אחר בכל מאדך, בכל מדה ומדה שמווד לך הוי מודה לו (במאד מאד)", דהיינו שאף בעת צרה עליו לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולהודות לו במאד מאד על כל מדה ומדה, הן של טובה והן של רעה רח"ל, וזה כבר שלא עפ"י השכל. מטעם זה לא נאמר בפרשה שניה בכל מאדכם, מפני שפרשה זו מדברת בלשון רבים, שלא ניתן לתבוע מכולם דרגה שכזו, ודווקא בפרשה ראשונה שנאמרה בלשון יחיד, שהיא תביעה מהיחידים, כתבה התורה בזה בכל מאדך, כי מהיחיד התורה דורשת דרגה זו, שיעבוד בלי

אזלו טשו במערתא, איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא, והוו משלחי מנייהו והוו יתבי עד צווארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו... איתבו תריסר שני במערתא, אתא אליהו וקם אפיתהא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמת קיסר ובטייל גזירתיה, נפקו, חזו אינשי דקא כרבי זורעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן בו מיד נשרף, יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם. (שבת לג:)

הנה אמרו חז"ל (ברכות דף לה:): "ר' חנינא בר פפא רמי כתיב ולקחתי דגני בעתו וגו', וכתוב ואספת דגנך וגו', ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל, לפי שנא' לא ימוש ספר התורה הזה מפך, יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי ר' ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת רוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא' ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנא' ואספת דגנך, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנא' ועבדת את אויבך וגו', אמר אביי הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן".

והקשו שם התוס' (ד"ה כאן בזמן) שדברי הגמ' סתרי אהדדי, שבתחילת הדברים א"ר חנינא שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום אזי מקויים בהם "ואספת דגנך", וכשאין עושין רצונו של מקום מקויים בהם "ולקחתי דגני", ואילו רשב"י אמר להיפך, שבזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית

הבנתו השכלית.

היא, אך כיון שמשנה אומר זאת לכלל ישראל א"כ מה התירוץ בזה היאך אמר משה לכולם בלשון "מה ד' אלקיך", שנראה בזה דאין זה אלא מילתא זוטרתא.

עוד יש לדקדק בהך קרא דכתיב: "ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", ואילו לעיל מיניה (שם ו, ה) בפרשה ראשונה של ק"ש נאמר: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ומדוע כאן לא אמר משה לישראל ובכל מאדכם. וכמו"כ יש לדקדק דלהלן בפרשה שניה של ק"ש (יא, ג) כתיב: "ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם", ומדוע אף שם לא נאמר בכל מאדכם.

אכן לפי הדברים הנ"ל, שפרשה שניה של ק"ש שנאמרה בלשון רבים היא תביעה מן הכלל, ומשו"ה לא נאמר בה בכל מאדכם, א"כ י"ל עד"ז גם בהך קרא דכתיב "ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", ולא כתיב התם ובכל מאדך, משום דאע"ג דכתיב בלשון יחיד הר"ז הוראה לרבים ולכלל ישראל, דכתיב "ועתה ישראל", וממילא יש מקום להבין יותר הא דאמרינן ע"ז בגמ' "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא", דמיירי התם בעבודת ה' בכל לבבכם ובכל נפשכם, ולא בעבודה של בכל מאדכם, ולכן כל כמה דלגבי משה מילתא זוטרתא היא, שייך ממילא לדרוש זאת אף מכל א' וא'.

וכיו"ב מצינו עוד בכל התורה דברים השייכים לכלל שממילא שייך לכאו"א לקיימם, וכמש"כ התויו"ט (בהקדמתו למשנה) על מה שאחז"ל שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הראו למשה מסיני, ולא אמרו ניתן למשה מסיני, שאם היה כתוב ניתן היה מוסרן לישראל, ומה שהראוהו כל זה הוא לפי שמה שנמצא בעולם כבר יש כח לחדשו. די"ל נמי לענין יראת ד', בכל לבבכם ובכל נפשכם, שמאחר שנמצא כבר הכח בעולם, יש כח ביד כל יחיד ויחיד להגיע לדרגה זו.

עוד נראה לבאר לפי"ז, את מה שנינו במשנה (אבות פ"ה מ"כ): "יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים", שהמשל שהביא יהודה בן תימא מן החיות, לא הביאן סתם כמשל בעלמא, אלא כוונתו להביא דוגמא לכוחות הנמצאים בבריאה, שכיון שהם קיימים בבריאה, כבר יש לכאו"א כח ואפשרות להשתמש בכוחות הללו לעבודת ה' לעשות רצון אבינו שבשמים.

שזהו הביאור בדברי המהרש"א עפי"ד התוס', שרק העבודה האמורה בפרשה ראשונה של ק"ש דכתיב בה 'בכל מאדך' חשיבא כעושי רצונו של מקום לגמרי, שאז מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ואילו הם עצמן אינם צריכים לחרוש בשעת הרישה ולזרוע בשעת זריעה, אלא לעסוק בתורה, כשיטת רשב"י, שע"ז אמר אביי דהרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, משום שדרך זו היא עבודה ליחידים ממש, ואינה דרך לרבים שיעשו כן, וזוהי מדרגתו האמיתית של רשב"י, שברח למערה ללא אוכל ושום תנאים גשמיים, ושם בה' מבטחו, וזכה שנברא מעיין לו וחרוב למאכלו, עד כדי כך שלא היה יכול להבין כלל כיצד מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. משא"כ פרשה שניה של ק"ש שנאמרה בלשון רבים, שהיא כוללת את כלל ישראל, שיעשו רצונו של מקום בדרך שנמסרה לרבים, שאז שכרם הוא "ונתתי מטר ארצכם" וגו'.

דלפי"ז זהו חילוק הלשון שבין שתי פרשיות של ק"ש, שבפרשה ראשונה נאמר הכל בלשון יחיד "בכל לבבך ובכל נפשך", וע"ז באה גם התוספת של "ובכל מאדך", ואילו בפרשה שניה נאמר בלשון רבים "בכל לבבכם ובכל נפשכם" ולא כתיב בכל מאדכם. וכיו"ב נראה לבאר מה ששנינו במתני' (שם דף ג.): "א"ר יהושע בן קרחה למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע" וכו', שהקשו ע"ז התוס' (שם דף יד: ד"ה למה) דמאי קשיא ליה, והלא פרשת שמע כתיבא תחילה בתורה ומשו"ה צריך להקדימה ולקרונה קודם, יעוי"ש מה שתירצו. אך לפמשנ"ת יש לפרש, שעדיין היה מקום להעדיף להתחיל בקבלת עול מלכות שמים, בדרגה נמוכה יותר של פרשת "והיה אם שמוע", קודם שמקבל על עצמו דרגה גבוהה יותר של "בכל מאדך".

והנה כתיב (דברים י, יב): "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבוד את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". ואיתא בגמ' (שם דף לג:) על פסוק זה: "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והא"ר חנינא משום רשב"י אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר יראת ד' היא אוצרו, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא "וכו'. ולכאורה תמוה עדיין, דבשלמא אם היה נדרש כזאת דווקא ממשנה, שפיר אמרה הגמ' דלגבי משה מילתא זוטרתא

טיהר את עיר טבריה עשה אותה נקיה

זכאי תורמסי תרומה, עבד איהו נמי הכי, כל היכא דהוה קשי טהריה, וכל היכא דהוה רפי צייניה". (שבת שם) הנה קיי"ל בכ"מ שספק טומאה ברה"ר טהור וברה"י טמא, וילפינן לה מסוטה שברה"ר אינה נטמאת לבעלה, ואילו ברה"י

אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא... אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה ואית להו צערא לכהנים לאקופי, אמר איכא דאיתחזק הכא טהרה, א"ל ההוא סבא כאן קיצץ בן

ולכך הוצרך רש"י להוסיף שהיה ריב"ז בעצמו כהן, וממילא ממה שנכנס לשם לכתחילה לקצץ תורמסי תרומה מוכח שפיר שמוחזק המקום כטהור וכניסת כהנים לשם מותרת...

ואף שגם האיסור לטמא תרומה טהורה הוא מה"ת, כדכתיב (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי", מ"מ יש לבאר דשאני איסור זה, ולא דמי לאיסור הכהנים ליטמא למתים, ומותר לכאורה להכניס תרומה לרה"ר שיש בה ספ"ט, וכמו שיתבאר.

דהנה כתב הרמב"ם (פי"ב מהל' תרומות ה"א): "אסור לטמא את התרומה של א"י כשאר הקדשים, ולא יביא אותה לידי טומאה ולא יפסיד אותה", עכ"ל. ומדכלל את איסור הטומאה ואיסור ההפסד בחדא מחתא, משמע שהאיסור לטמא את התרומה הוא משום שמפסידה ופוסלה באכילה. וכן מבואר מדהשווה הרמב"ם דין התרומה לדין טומאת הקדשים, דהא לגבי קדשים כתב הרמב"ם (פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הי"ב): "אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טומאה, שהרי פוסלן, והמטמא את הקדשים איננו לוקה", ומפורש בדבריו שכל האיסור לטמא את הקדשים הוא מחמת שפוסלם, וא"כ י"ל דה"ה נמי בתרומה, שהאיסור לטמאה הוא משום שפוסלה ומפסידה.

אמנם התוס' (מנחות דף כא: ד"ה שהכהנים) כתבו: "משמע דר"י בן זכאי לא היה כהן, והא דתניא בספרי גבי פרה שאמר ריב"ז לתלמידיו מה שעשו ושרתו ידי שכחתי, לאו דהוא עצמו קאמר, אלא כלומר עפ"י הוראתו", עכ"ל. ולפי"ז פשוט דמה שטיהר רשב"י את אותו המקום למעבר כהנים היה על סמך שהעידו שריב"ז קיצץ שם תורמסי תרומה, ולא משום שסמך על עצם כניסתו של ריב"ז לשם, שהרי לדבריהם לא היה כהן.

ואכתי יש להקשות לפי"ז היאך סמך רשב"י על זה שריב"ז קיצץ שם תורמסי תרומה גרידא, והא לגבי תרומה א"צ שיהיה ודאי טהור, וכמשנ"ת לעיל על יסוד דקדוק דברי הרמב"ם.

וצ"ל דהתוס' שם אזלו בדעת התוס' במס' זבחים (דף לג: דפליגי ע"ד התוס' במכות, וסבירא להו דגם בתרומה אסרה תורה את עצם מעשה הנגיעה בטומאה, כדרך שאסרה בטומאת כהנים, וז"ל התוס' (זבחים שם ד"ה לענין): "הכי גרסינן ר' יוחנן אומר אינו לוקה גבי חומרות דתרומה דקאמר, שכן מחפ"ז הוה מצי למיחשב נמי נגיעת קדש דלוקה בתרומה ולא בקדש לר' יוחנן", עכ"ל. ומבואר מדבריהם, דלדעת ר' יוחנן "בכל קודש לא תגע" פירושו שהתורה אסרה את הנגיעה של טמא בתרומה, ומש"ה לוקים ע"ז, ושלא כדעת הר"ר שלמה מדוריי"ש שהתורה גילתה שהתרומה נפסלת לאכילה ומה"ט דווקא אסרה את הנגיעה. ויעויין עוד מה שהרחבנו בזה הרבה בספרנו שו"ת מעשה חושב (ח"ג סי' כח אותיות כ-לב).

נטמאת, והקשו התוס' (חולין דף ט: ד"ה התם, ונדה דף ב. ד"ה מעת וד"ה והלל) דאי מיירי דאיכא חזקת טהרה, הרי אי"צ ילפותא לכך שברה"ר ספיקו טהור, ותירצו דמהך ילפותא דסוטה מרבינן דאף כה"ג שאין חזקת טהרה, וכספק מקוה כשרה, שיש חזקה הפכית שנמצאת חסרה, מ"מ ברה"ר ספיקו טהור.

ויש לחקור בכל יסוד דין הטהרה בספק טומאה ברה"ר, אם הוי דין מוחלט, דדיינינן ליה כאילו אין הטומאה ברה"ר, באופן שאין רואים שם כלל טומאה, וממילא יש להתיר לכהן לכתחילה להכנס לרה"ר זו המסופקת, שאין כאן עתה צד טומאה אפי' מספק, או דילמא אין ההכרעה לטהרה מתייחסת לטומאה עצמה, אלא לנטמא, שאם נכנס לשם אנו דנים עליו לענין שלא נטמא ונשאר בטהרתו, ויכול הכהן אח"כ להכנס מכח הכרעה זו למקדש, ומ"מ לפי צד זה הרי מספק לא יוכל לכתחילה להכנס לרה"ר המסופקת, כיון שיש כאן ספק טומאה עתה, ומעיקרא יש להחמיר באיסור דאורייתא, אף שבדיעבד לאחר שיכנס נכריע בו לטהרה. ועי' בס' "זכר יצחק" (ח"א, סי' סז, ענף א) שכבר נסתפק בזה קצת.

ומסברא היה נראה, דכל היכא שיש ספק טומאה, הרי אף אם נכריע למעשה שמי שנכנס לשם הוא טהור, מ"מ מצד האזהרה שלא ליטמא למת צריך נמי שלא להכנס לכתחילה לספק, ככל איסורי תורה דאזלינן בהו לחומרא מספיקא.

ולכאורה יש להוכיח שדין הטהרה בספ"ט ברה"ר הוי רק כלפי הנטמא ולא דיינינן על עצם הטומאה, מהך מעשה דרשב"י שכשיצא מהמערה אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, וכשאמרו ליה דאיכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה, ולאחר דא"ל ההוא סבא כאן קיצץ בן זכאי תורמסי תרומה עבד איהו נמי הכי, וכל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי צייניה. ופירש"י (שם ד"ה תורמוסי תרומה): "הצריכות לשמון בטהרה, וגם הוא היה כהן דאמרינן (בתוספתא דפרה פ"ג) אם מה שעשו ידי שכחתי". דמשמע מינה דאותו המקום היה רה"ר, ולא היה בו אלא דין ספק טומאה, ואעפ"כ היו הכהנים צריכים מלכתחילה להקיף ולצאת מידי ספק, והיה אסור להם לסמוך על כך דספ"ט ברה"ר טהור, ולא מצאתי במפרשים בגמ' להקשות מדוע לא הקילו מחמת כן.

ובאמת יל"ע מדוע הוצרך רש"י בנוסף לטעם זה שהיו התורמסין של תרומה, להוסיף על כך שריב"ז היה בעצמו כהן.

ונראה דלפמשנ"ת שדין ספק טומאה ברה"ר אינו מתיר כניסת כהנים לשם ניחא, דלפי"ז הוצרך רשב"י להוכיח שהמקום הוחזק לטהרה בוודאות כלפי היתר הכניסה לכהנים לשם, ולא הוי סגי ליה בכך שאינו ודאי טומאה, דאפשר שלא היה המקום מוחזק בטהרה אלא שסמך ריב"ז על כך שספ"ט ברה"ר טהור.

רשימת מיחמים המאושרים ע"י המכון מדעי טכנולוגי להלכה מעודכן לחודש אייר תשע"ט

יבואן / יצרן	דגם	ליטרים / כוסות	אינו צריך טבילה
טיקה ליין	TL	20-6 ליטרים	v
	TLN	20-6 ליטרים	v
מאושרים עד כסלו תש"פ (דצמבר 2019)			
סהרה / "אור לשבת"	OL-WU3007	30 כוסות	v
	OL-WU4007	40 כוסות	v
	OL-WU5007	50 כוסות	v
	OL-WU6007	60 כוסות	v
	OL-WU8007	80 כוסות	v
	OL-WU10007	100 כוסות	v
מאושרים עד תמוז תשע"ט (יולי 2019)			
אלקטרו חנן	60-30-EL	30 כוסות	
	60-30-EL	40 כוסות	
	60-30-EL	50 כוסות	
	60-30-EL	60 כוסות	
מאושרים עד חשון תש"פ (נובמבר 2019)			

רשימת מיחמי טרמוס המאושרים ע"י המכון מדעי טכנולוגי להלכה מעודכן לחודש אייר תשע"ט

יבואן / יצרן	דגם	ליטרים / כוסות	אינו צריך טבילה
שאויליאן / SOL	6081-SL	5 ליטר	v
	מאושרים עד טבת תש"פ (ינואר 2020)		
.NOVO / O.I.G	160-NOV	4 ליטר	v
	מאושרים עד טבת תש"פ (ינואר 2020)		
המילטון	160-HEM	5 ליטר	
	מאושרים עד טבת תש"פ (ינואר 2020)		

רשימת קומקומים המאושרים ע"י המכון מדעי טכנולוגי להלכה מעודכן לחודש אייר תשע"ט

יבואן / יצרן	דגם	ליטרים / כוסות	אינו צריך טבילה
סהרה / "אור לשבת"	OL-K2207	2.2 ליטרים	
	מאושרים עד אלול תשע"ט (ספטמבר 2019)		

רשימת פלטות המאושרות ע"י המכון מדעי טכנולוגי להלכה מעודכן לחודש אייר תשע"ט

דגם		יבואן / יצרן
2007 OL-WT	207 OL-WTS	סהרה / "אור לשבת"
4007 OL-WT	407 OL-WTS	
6007 OL-WT	607 OL-WTS	
מאושרים עד טבת תש"פ (ינואר 2020)		
EL660	EL670	אלקטרו חנן
מאושרים עד כסלו תש"פ (דצמבר 2019)		
8-MPS		סייטק גופי חימום
מאושרים עד תמוז תשע"ט (יולי 2019)		
9933-SL		שאוליאן / SOL
מאושרים עד כסלו תש"פ (דצמבר 2020)		
<p>חובה לוודא בבית הלקוח כי מדבקת האישור המקורית מוצמדת למוצר. ללא מדבקה אין תוקף לאישור המכון. יש לעיין היטב באישור ההלכתי המודבק למוצר ולוודא כי הוא תואם את הדגם, וכי הוא בר תוקף, וכן לעיין בהנחיות (אם קיימות).</p>		

אספקלריה

יו"ל ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה

רחוב הפסגה 1, בית וגן ירושלים 9646501 ת.ד. 16121

טל: 02-6416505, 02-6423230, 02-6424880

machon.halacha@gmail.com | www.machonhalacha.co.il

עורך אחראי: הרב ישראל טייטל

לתגובות, שאלות והערות ניתן לפנות באימייל: aspaklrya@gmail.com

